

VATTENANKNUTNA KULTURMILJÖER INTILL VATTENDRAG I UPPSALA LÄN

FYRISÅNS AVRINNINGSOMRÅDE

SÄVJAÅN, FUNBOÅN, VISTEBYÅN

LÄNSSTYRELSENS
MEDDELANDESERIE
2016:17
KULTURMILJÖENHETEN &
NATURMILJÖENHETEN

Foto framsida: Skylten vid Edebybro berättar om "Vikingarnas E4", Långhundraleden.

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Om inte annat anges är fotografierna i rapporten tagna av Pia Nilsson och Sverker Larsson.

Länsstyrelsen i Uppsala län
Bäverns gränd 17
751 86 Uppsala
Tfn: 010-22 33 000 (vxl)
E-post: uppsala@lansstyrelsen.se
Internet: www.lansstyrelsen.se/uppsala

Länsstyrelsens Meddelandeserie 2016:17

Du hittar rapporten som pdf-fil på vår webbplats.

Länsstyrelsens kunskap om lämningar utmed vattendrag och sjöar är idag dålig och ett kunskapsunderlag skulle förbättra möjligheterna att värdera och öka förståelsen för dessa kulturmiljöer vid eventuella åtgärder inom länet. Arkeologerna, Statens historiska museer, och Upplandsmuseet har på uppdrag av Länsstyrelsen i Uppsala län under 2016 utfört en kulturhistorisk inventering gällande vattenanknutna lämningar utmed Sävjaån, Funboån och Vistebyån i Uppsala kommun. Uppdraget har omfattat att ta fram kulturmiljöer utmed ån i syfte att ur ett kulturhistoriskt perspektiv värdera dessa utifrån olika aspekter. Uppdragets delar har bestått av en kart- och arkivgenomgång, fältinventering, registrering av forn- och kulturlämningar samt rapportarbete. Den metod och värderingsmodell som utarbetades 2009 i projektet "Vattenanknutna kulturmiljöer i anslutning till sjöar och vattendrag" har legat som grund för arbetet.

Innehåll

Sammanfattning.....	2
Bakgrund och uppdraget	2
Syfte och mål.....	3
Metod och genomförande	3
Fyrisåns avrinningsområde, delsträckan Sävjaån – Funboån – Visteboån.....	4
Landskapet	5
Bebyggelse och kulturmiljö	5
Förutsättningar	5
Resultat	8
Kulturmiljöområden.....	8
Sammanfattande tabell över kulturmiljöområde 1-9.....	8
Disposition	8
Kulturmiljö 1 – Kuggebro	9
Kulturmiljö 2 – Falebro	12
Kulturmiljö 3 – Edebybro	15
Kulturmiljö 4 – Gunsta, Söderby, Marielund	19
Kulturmiljö 5 - Lennabanan	21
Kulturmiljö 6 – Funbo	23
Kulturmiljö 7 – Enbyle	28
Kulturmiljö 8 – Visteby kvarnby	33
Kulturmiljö 9 – Flånkbron, Brostugan	46
Referenser	51
Arkiv	51
Litteratur	53
Fornsök - begrepp	54
Bilaga 1. Berörda lämningar i FMIS.....	55
Bilaga 2. Nyregistrerade lämningar	55

Sammanfattning

På uppdrag av Länsstyrelsen Uppsala län har Arkeologerna, Statens historiska museer, och Upplandsmuseet under november och december 2016 genomfört en inventering och värdering av kulturmiljöer längs med Sävjaån från Övre föret i Fyrisån i väster, vidare upp längs Funboån till Funbosjön, därefter Vistebyån till Långsjön i öster. Den inventerade sträckan är cirka två mil lång och vattenytans höjd över havet varierar från cirka 15 meter (Långsjön) till knappa fem meter (Övre föret). Sträckan ingår som Delsträcka 5 i Länsstyrelsens projekt *Inventering och värdering av kulturmiljöer längs Fyrisån och dess biflöden*.

Uppdragets delar har bestått av kart- och arkivgenomgång, fältinventering, registrering av nypåträffade forn- och kulturlämningar inklusive vid behov revidering av registrerade lämningar samt rapportarbete. Den metod och värderingsmodell som utarbetades 2009 i projektet "*Vattenanknutna kulturmiljöer i anslutning till sjöar och vattendrag*" som legat till grund för arbetet.

Efter avslutat arbete har nio kulturmiljöer avgränsats, beskrivits och värderats. Två kulturmiljöer, Funbo och Visteby kvarnby, bedöms ha *Mycket högt värde för kulturmiljön*, tre bedöms ha *Högt värde för kulturmiljön*, tre områden bedöms ha *Värde för kulturmiljön* och ett område bedöms ha *Ringa värden för kulturmiljön*.

Bakgrund och uppdraget

Länsstyrelsens vattenförvaltningsarbete innebär bland annat stöd till åtgärder för att förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer. Det finns behov av att skapa ett förbättrat kunskapsunderlag för vattenanknutna kulturmiljövärden som kan utgöra underlag för prioriteringar av åtgärder i/vid vatten. Länsstyrelsen önskar ett fördjupat kunskapsunderlag om kulturlämningar utmed vattendrag och sjöar, för att förbättra möjligheterna att värdera och öka förståelsen för dessa lämningar inför eventuella åtgärder.

En stor del av vårt kulturarv och vår kulturhistoria hör samman med sjöar och vattendrag. Vattnets betydelse för människan har varit stor ända sedan stenålder fram till idag, allt ifrån att man bosatt sig vid stranden, som näringsfång, för att färdas på och senare även som kraftkälla. Som en följd av detta finner vi ofta värdefulla kulturmiljöer vid vattendragen. Miljöerna är hotade av bland annat av ekologiska restaureringsprojekt och fiskevårdsåtgärder. Kunskapen om länets vattenanknutna lämningar är idag otillräcklig och därmed riskerar kulturhistoriska värden att försvinna. Ett kunskapsunderlag är av vikt för all hantering av fysisk planering i anslutning till vattenmiljöer inte minst vid eventuella utrivningar, anläggande av fisktrappor och biotopvårdsinsatser som planeras i länet för att nå god ekologisk status enligt EU:s ramdirektiv för vatten. Bakgrunden till projektet *Inventering och värdering av vattenanknutna kulturmiljövärden inom Norra Östersjöns vattendistrikt* som påbörjades 2009 var att man ur ett natur-, fiske- och vattenvårdande perspektiv bland annat behövde skapa friare vandringsvägar för fisk (KulturAqua, 2009:46). Projektets huvudsyfte var att ta fram ett översiktligt kunskaps- och inventeringsunderlag av vattenanknutna kulturmiljövärden. I projektet utformades en blankett med en värderingsmetod för kulturmiljöer. (Franzén 2014A s 2, 2014B s 3).

Projektet har utförts under november och december 2016 av agrarhistoriker och arkeolog Pia Nilsson, Arkeologerna, Statens historiska museer, med bidrag av byggnadsantikvarie Sverker Larsson, Upplandsmuseet. Under arbetets gång har avstämmningar och diskussioner skett med Bitte Franzén, Breja Arkeologi. Fotografierna i rapporten har tagits av Sverker Larsson och Pia Nilsson. Kartbearbetning har skett av Pia Nilsson, om inget annat anges.

Syfte och mål

Syftet med arbetet längs Sävjaån – Funboån – Visteboån, från Övre föret i väster till Långsjön i öster är:

- att identifiera, karaktärisera, bedöma, beskriva och värdera kulturmiljöer, såväl fornlämningar som bebyggelsemiljöer, i och i närheten av åarna.
- att skapa ett kunskapsunderlag att användas av Länsstyrelsen vid prioriteringar av åtgärder i vattendragen.

Målet är att presentera ett översiktligt kunskapsunderlag över kulturmiljöer utmed åsträckan, samt att öka förståelsen för miljöerna och dess värden. Resultatet ska fungera som ett kunskapsunderlag vid Länsstyrelsens prioriteringar av åtgärder och vara användbart för fysisk planering i anslutning till vattenmiljön. Åtgärderna kan handla om utrivningar av vandringshinder, anläggande av fisktrappor, omlöp mm.

Metod och genomförande

Projektets olika delar har omfattat förarbete med kart- och arkivgenomgång, fältinventering inklusive besiktning av tidigare registrerade lämningar samt rapportsammanställning.

Inför fältinventeringen har relevant arkivmaterial som berör arbetsområdet samlats in och analyserats. I övrigt har de digitala registren utgjort basen av förarbetet, bl.a.

Riksantikvarieämbetets Fornminnesinformationssystem (FMIS/Fornsök), Ortnamnsregistret (Institutet för språk och folkminnen) Lantmäteriets olika kartarkiv samt Riksarkivets digitala arkiv (främst äldre geometriska kartor samt Kyrkoarkiv). Relevant litteratur, bland annat från Länsstyrelsen i Uppsala län samt Uppsala kommun, och rapporter har kompletterat förarbetet. En stor insats har lagts på att studera, tolka och rektifiera äldre historiska by och gårdskartor, från 1630-talet och framåt, då mycket information finns i både kartor och i dess textakter. Häradskartorna från mitten av 1850-talet, 1950-talets Ekonomiska kartor, Fastighetskartan och flygfoton har ingått som informationskällor och underlag för tolkning och registrering i fält. Kartorna och övriga GIS-skikt har sammanställts i kartprogrammet ArcMap för att även kunna överföras och användas i en handdator i fält. Det avtalade arbetsområdet omfattade en sträcka på minst 25 m på var sida om åfåran. Där så behövts har den sträckan utvidgats, och när det gäller avgränsningen av kulturmiljöerna har de kulturhistoriska sambanden fått vara vägledande för områdenas storlek.

Urvalet av inventeringssträckor har grundat sig på den inledande analysen av kartor och arkivmaterial, förekomst av registrerade fornlämningar, riksintresseområden för kulturmiljö, regionalt utpekade kulturmiljöer och värdefull bebyggelse tas som utgångspunkt för arbetet.

De nypåträffade forn- och kulturlämningarna har mätts in och anmälts till FMIS. De redan registrerade lämningarna har återbesökts och kontrollerats, och vid behov redigerats vad gäller beskrivning och geometri.

Den blankett som togs fram 2009 som värderingsmodell och bedömningsgrund för kulturmiljöområdena har, efter viss modifiering, använts i projektet (Franzén 2014A och B samt 2016).

Områdena har bedömts i en fyragradig skala;

- Ringa värde för kulturmiljön
- Värde för kulturmiljön
- Högt värde för kulturmiljön
- Mycket högt värde för kulturmiljön

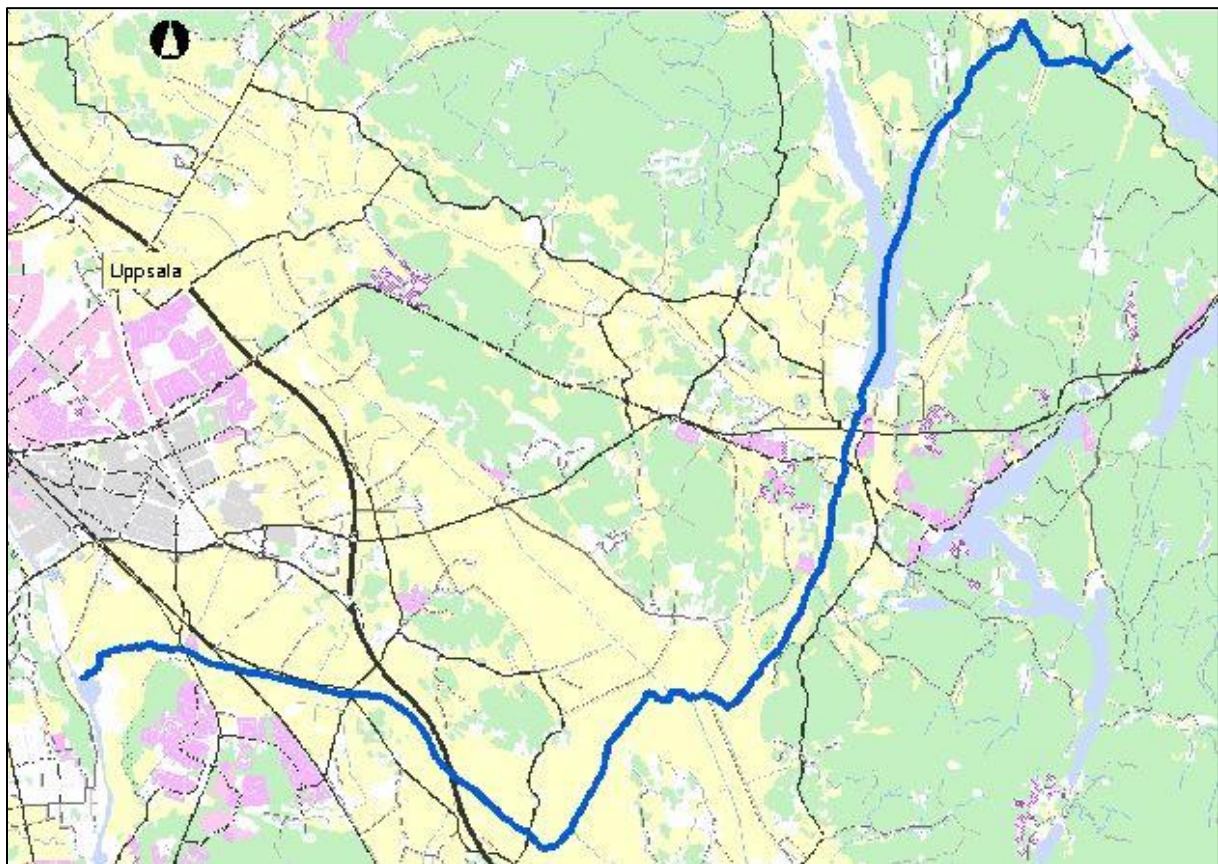
Bedömningen grundar sig på;

- Bruksvärde, med valalternativ kring huruvida anläggningen/miljön fortfarande används och om det är för ursprungligt ändamål
- Kunskapsvärde, vilket avser möjligheter att kommunicera den kulturhistoriska berättelsen
- Upplevelsevärde, med valalternativ ringa eller stora upplevelsevärden

De kulturmiljöer som identifierats under arbetets gång har beskrivits och värderats med utgångspunkt i ovanstående kriterier. Blanketterna (digitala) kommer att finnas hos Länsstyrelsen. Samtliga befintliga, nyregistrerade och redigerade forn- och kulturlämningar finns i Bilaga 1, redovisade i en tabell med lämningstyp och antikvarisk status. Bilaga 2 är en sammanställning av de nypåträffade lämningar som anmälts till FMIS.

Fyrisåns avrinningsområde, delsträckan Sävjaån – Funboån – Visteboån

Det cirka två mil långa åsystemet rinner från Långsjön via Visteboån ut i Funbosjön, därefter i Funboån och Sävjaån och ansluter till Fyrisån vid Övre föret strax söder om centrala Uppsala. Systemet korsar Danmark, Funbo och Rasbo socknar. Ån har fungerat som transportväg, kraftkälla och gränsmarkör genom historien. Av enstaka anteckningar i de äldre kartorna framgår även fiskets historiska betydelse och gädda, abborre, mört, braxen och rudor nämns särskilt (Årby storskitte 1766, LSA B50-55:3).

Figur 1. Utredningsområdet, från Övre föret i väster till Långsjön i nordost.

Landskapet

Åsystemet rinner, översiktligt beskrivet, i den sydvästra delen genom ett slätt odlingslandskap, som övergår till ett alltmer omväxlande, kuperat och småbrutet landskap med stort skogs- och berginslag i nordost.

Danmarks socken, i sträckans västra del, präglas av ett öppet slättlandskap med odlingsmark, torrlagda ängsmarker och moränhöjder. Här finns gott om fornlämningar från främst yngre järnålder. Här finns även den kända kungavalsplatsen Mora stenar. Funbo socken är generellt mer skogrik, med sjöar och våtmarker. Gravfält, gravhögar, fornborgar och runstenar är karaktäristiska fornlämningstyper i Funbo. Runstenen vid Karberga beskriver byggandet av en bro över Funboån. Herrgårdsmiljöer, med ursprung som säterier, samsas med bondebygd och torpmiljöer. I Funbos sockencentrum finns bland annat den kyrka som ursprungligen uppfördes under 1100-talet. Åsystemet rinner genom två dalsänkor mot Funbo- och Långsjön, i det slättlandskap som i övrigt bryts av barrskogsklädda moränhöjder. Även Rasbo socken är rik på fornlämningar från bronsålder och järnålder. Ålderdomliga byar, torp, herrgårdar, säterier har, liksom kyrkomiljön, flera bevarade värdefulla historiska byggnader. Socknen har som helhet ett högt kulturhistoriskt värde (Kap 6 kmp).

Längs Sävjaån och Funboån ligger järnålderns gravar och gravfält nära vattendraget. Med några undantag inte på själva den leriga slättmarken närmast ån, men på svagare eller kraftigare höjder så nära som möjligt.

Bebyggelse och kulturmiljö

Mellan Övre föret och Funbosjön har bebyggelsen en tydlig agrar prägel, karaktäriserad av öppen odlingsmark med gles bebyggelse. Historiskt sett berörs torpbebyggelse och enstaka utflyttade gårdar. I Funbo rinner ån genom ett äldre sockencentrum med bland annat kyrka, sockenstuga, stenvalvsbro och kvarnplats. I Vistebyån mellan Funbosjön och Långsjön berörs ett landskapsavsnitt med historisk torpbebyggelse och kvarndrift, inte minst Visteby kvarnby, med kvarvarande mjölnar-, skol- och handelsbodsbyggnader.

I dag korsas ån av järnvägen, museijärnvägen Lennabanan från slutet av 1800-talet, tio broar för biltrafik och tre broar som bara kan användas av gående och i två fall även för cyklister.

Åsträckan löper delvis genom vad som kan kallas Linnés landskap, med Hammarby och Edeby, utan att dessa byar berörs direkt. Linnéstigar med skyltar berör dock sträckan. Såväl Funbo som Edeby och Visteby har kulturhistoriskt intressant och värdefull bebyggelse. Av de registrerade fornlämningarna karaktäriseras åns nära omgivning av järnålderns gravfält och gravar, ensamliggande och i par eller grupper, ofta belägna på en höjd eller ovan brinken invid vattnet. Sannolikt finns, i vissa fall, de samtida gårds- och bylägena dolda under markytan i anslutning till dessa gravar.

Vidare finns det äldre kommunikationssystemet representerat av såväl Långhundraleden som det äldre vägsystemet med milstolpe, äldre broar och runstenar. Knutpunkterna mellan land- och vattenvägar är speciellt intressanta, med sin långa historia och sin platskontinuitet.

Förutsättningar

Berörda Riksintresseområden

Åsystemet löper genom tre områden av Riksintresse för kulturmiljövården; Längst i väster tangeras Riksintresse C40 A, *Uppsala stad*. Motiveringen lyder *Stad starkt präglad av centralmakt, kyrka och lärdomsinstitutioner från medeltid till idag*.

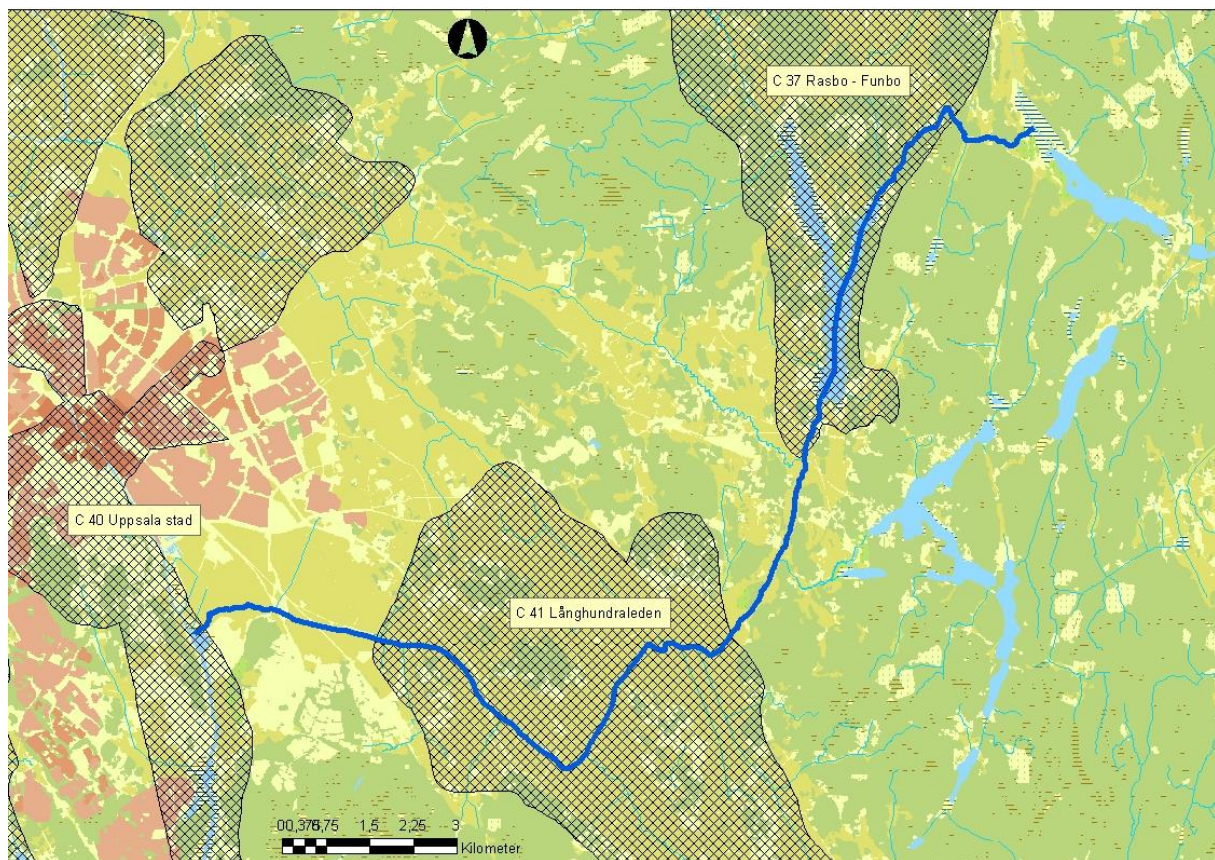
Strax öster härom vidtar Riksintresse C41, Långhundraleden. Motiveringen lyder:
Odlingslandskap utmed den under forntiden betydelsefulla Långhundraleden med ett rikt innehåll av monumentala fornlämningar samt medeltidsminnen av rikspolitisk betydelse. Välbevarad socialhistoriskt intressant bebyggelsestruktur från tiden före 1800-talet.
 Uttryck för riksintresse C41 är: *Ett flertal fornborgar, den största benämnd Broborg belägna vid åpassage med stora äldre järnåldersgravfält. Talrika yngre järnåldersgravfält, flera med inslag av storhögar, runsten som omtalar brobygge vid vadstället Falebro med ett av Mälardalens lägst belägna gravfält, kungavalplatsen Mora stenar, medeltida kyrkomiljöer och välbevarade sockencentra. Flera herrgårdsmiljöer från 1700- och 1800-talen, Linnés Hammarby samt bymiljöer med främst 1700- och 1800-talsbebyggelse.*

Kring Funbosjön i nordost berörs Riksintresse K 37 Rasbo-Funbo. Motiveringen lyder:
 A. *Odlingslandskap med mycket rikt innehåll av fornlämningar, by- och torpmiljöer.*
 B. *Herrgårdslandskap av medeltida ursprung.*

Uttryck för riksintresset är:

A. Stråk med rösen och skärvtenshögar från främst bronsåldern i områdets norra del. Flera varierade gravfält från äldre och yngre järnålder samt fyra fornborgar. Bymiljöer med bebyggelse från 1700- och 1800-talen. Rasbo och Funbo sockencentra med medeltida kyrkor, prästgårdar och sockenstugor från 1700-talet. Ålderdomligt vägnät markerat med runstenar vid vadställen samt stenvalvsbro från 1700-talet i Funbo.

B. Lämningar efter de medeltida sätesgårdarna Näsudden och Yttergård. Frötuna, med omfattande herrgårdslandskap, huvudgård, utgårdar och torp samt Hallkveds medeltida kungsgård, båda med bebyggelse från 1700- och 1800-talen.

Figur 2. Berörda Riksintressen för kulturmiljövården.

Berörda områden enligt Uppsala kommuns Kulturmiljöprogram

Längs det aktuella åsystemet sammanfaller utredningssträckan med ett par särskilt bevarandevärda miljöer enligt Uppsala kommuns kulturmiljöprogram (Kulturmiljöprogram 2014, kapitel 6:3; Fördjupad översiktsplan 2011; Upplandsmuseet 1999). Främst berörs U29 Storåns och Sävjaåns dalgångar samt U26:1 Funbo kyrkomiljö och Hallkved.

Natura 2000-område

I å/sjösystemet, som i sin helhet är Natura 2000-område, finns utter och de sällsynta fiskarna asp, nissöga och stensimpa. Sävjaån är det enda biflödet till Fyrisån som är en öppen vandringsled för fisk (Länsstyrelsen Uppsala).

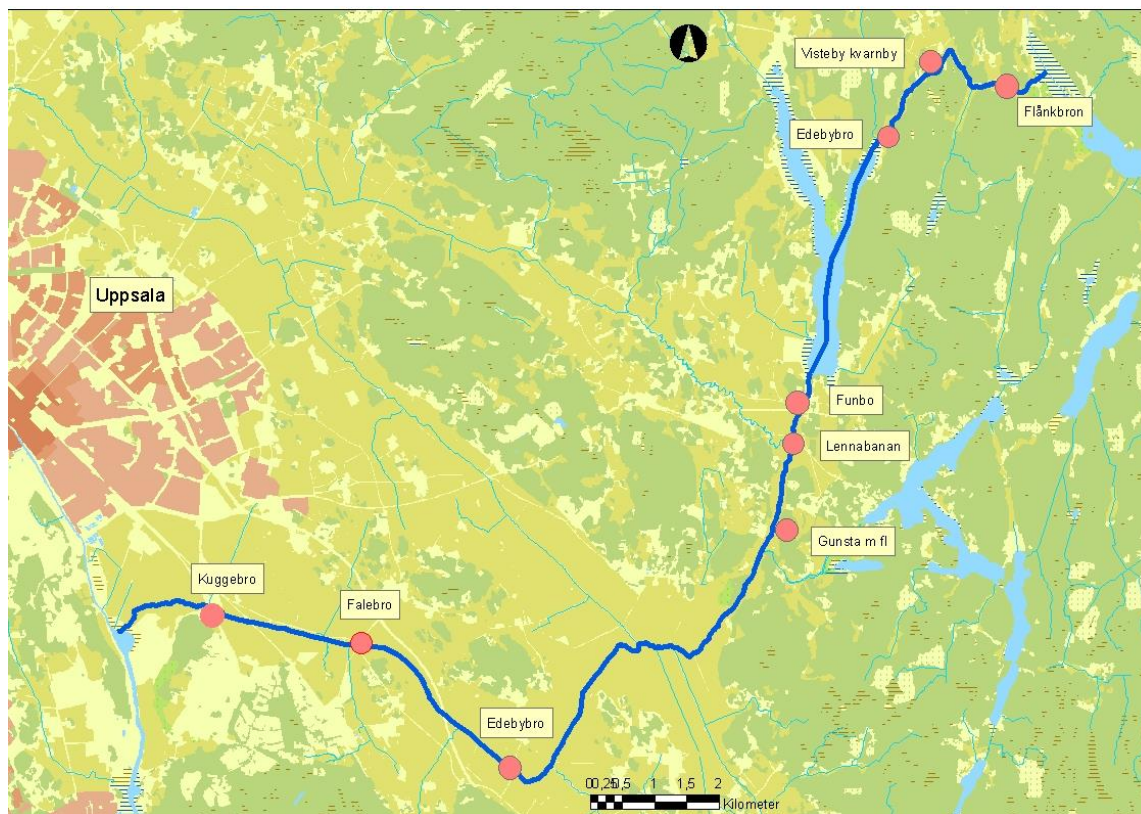
Övrigt

Längs sträckan finns tre dammar enligt SMHI:s dammregister; vid Sävja, Visteby kvarnby och vid utloppet från Långsjön. Vid Sävja rör det sig om ett flödeshinder nära järnvägsbron för Lennabanan. Vid besiktningstillfället syntes en begränsning, men vattnet flödade fritt. Vid Visteby är kvarndammen och fallet nu utrivet, se Kulturmiljö Visteby kvarnby nedan. Vid Långsjön finns det dämme som byggdes upp och ersatte dammen vid Visteby kvarnar. Olika uppgifter från boende säger att det skedde på 1930- eller 1950-talet.

Resultat

Kulturmiljöområden

Längs sträckan har nio kulturmiljöområden dokumenterats och värderats. Kulturområdena beskrivs från Övre föret och uppströms till Långsjön.

Figur 3. Översikt med de avgränsade kulturmiljöområdena markerade.

Sammanfattande tabell över kulturmiljöområde 1-9

Kulturmiljöer		Kulturhistorisk värdering
Kulturmiljö 1	Kuggebro	Ringa värde
Kulturmiljö 2	Falebro	Högt värde
Kulturmiljö 3	Edebybro	Värde
Kulturmiljö 4	Gunsta med flera	Högt värde
Kulturmiljö 5	Lennabanan	Högt värde
Kulturmiljö 6	Funbo sockencentrum	Mycket högt värde
Kulturmiljö 7	Enbyle	Värde
Kulturmiljö 8	Visteby kvarnby	Mycket högt värde
Kulturmiljö 9	Flånkbron	Värde

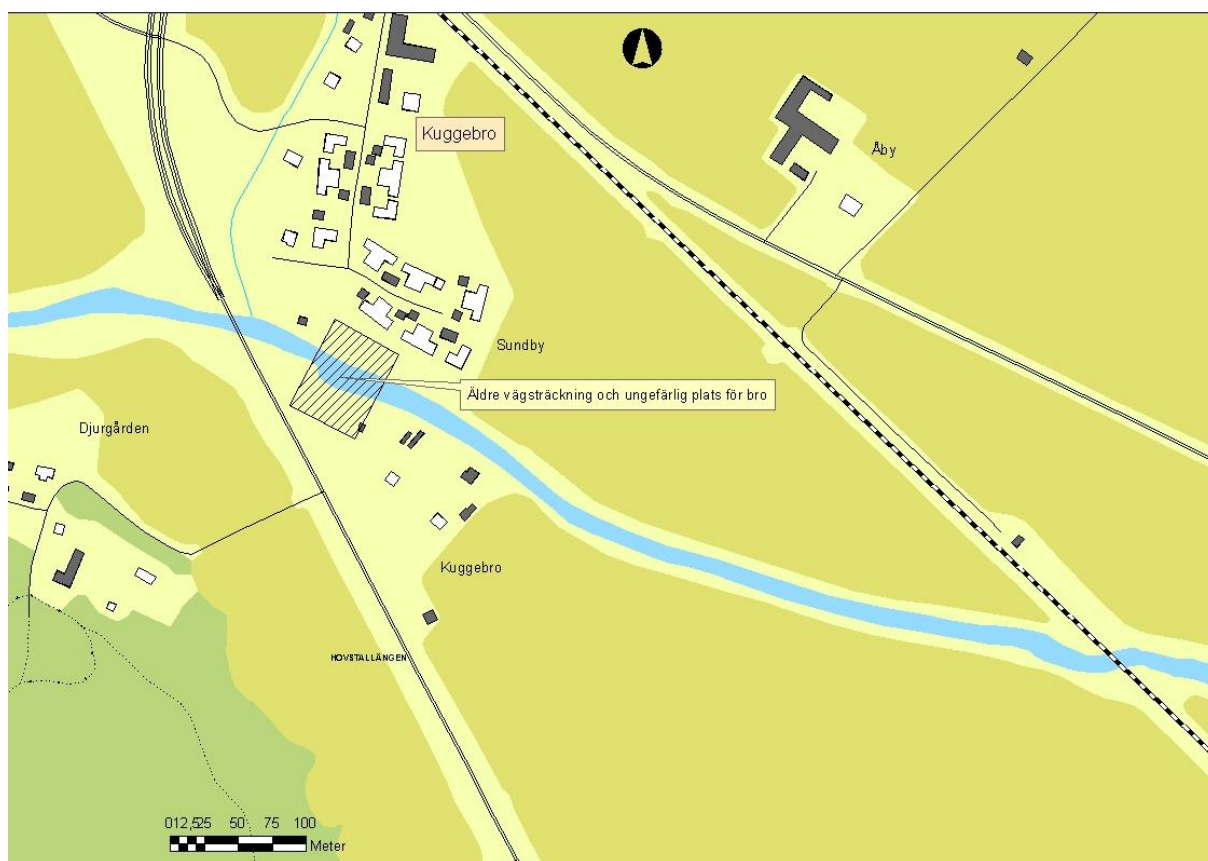
Disposition

De avgränsade kulturmiljöerna beskrivs områdesvis nedan. Varje miljö inleds med en kort objektsbeskrivning, inklusive lagskydd och föreslaget värderingsalternativ. Sedan kommer en karta där svart skraffering avser den avgränsade kulturmiljön, lila markering betecknar nyregistrerade forn- och kulturlämningar och röd markering visar tidigare registrerade forn-

och kulturlämningar. Per kulturmiljö finns även en tabell med berörda forn- och kulturlämningar. I de fall dessa finns registrerade i FMIS noteras respektive id. Nyregistrerade lämningar har tilldelats tillfälliga id-beteckningar i avvaktan på FMIS handläggning. Därefter följer rubrikerna Områdesbeskrivning, Kulturhistoriskt värde samt Hotbild. Varje kulturmiljö kompletteras med fotografier samt utdrag ur historiska kartor. Som bilaga till rapporten (Bilaga 1) finns en lista med samtliga berörda forn- och kulturlämningar. Som Bilaga 2 följer kopior av de texter som är inskickade till FMIS. De tabeller som ligger till grund för värderingarna har lämnats till Länsstyrelsen Uppsala län.

Kulturmiljö 1 – Kuggebro

Området har ringa värde för kulturmiljön. Den äldre broövergång som markerats på historiska kartor låg öster om den nuvarande. Här fanns även torpbebyggelse i den tidigare åpassagens närområde, dock inte invid ån. Anläggningar och brorester kan möjligen finnas under markytan. Inga lagskyddade lämningar finns noterade, och några synliga lämningar har inte konstaterats.

Figur 4. Kulturmiljöområde Kuggebro.

Områdesbeskrivning

Området, ca 75x50 m (NO-SV) omfattar båda sidor av ån och ligger cirka en kilometer öster om Sävjaåns utlopp i Övre föret. Ån har här ett lugnt lopp genom det flacka odlingslandskapet, beläget på cirka 5 m.ö.h. Här finns platsen för den äldre bron, Kuggebro i de äldre kartorna (Kubbro på Häradsekonomiska kartan), och i någorlunda närhet till den äldre åpassagen fanns torpbebyggelse.

Kuggebro utgör i dag ett mindre bostadsområde, med blandad villabebyggelse som huvudsakligen är uppförd under senare delen av 1990-talet, samt snickerifabrikslokaler. Nuvarande väg 255 med bro, samt en separat gång/cykelbro, passerar väster om det äldre läget. Området är i stort sett omringat av järnvägen, väg 255 och Sävjaån. Generalstabskartan 1867 (blad Uppsala J243-84-1) visar ett torp, Pinan och en av Sábys utflyttade gårdar norr om bron och ån, samt ett torp väster om bron, på åns södra sida. Torpet benämns Kuggebro. Se figur 5. Något tidigare, på den Häradsekonomiska kartan 1859-1863 (blad Uppsala, J112-84-7) syns också bron, benämnd Kubbro, Sábys utflyttade gård samt torpet Pinan norr om ån. Söder om ån låg torpet Lilla Djurgården, figur 6. 1806 års storskifteskarta för Säby (LSA B13-24:5) visar bron med namnet Kubbro. Även 1734 års karta (Säby, LSA B13-14:1) visar bron, men den enda byggnad i närområdet är *Ångevaktareboställe som hingstridaren bebor, Kopinan kallat*. Här är föregångaren till Häradskartans torp Pinan, och ett belägg på att torpet anlagts före 1850. Bron fanns ännu hundra år dessförinnan, 1640 (LSA B13-15-a5:7). Enligt denna karta låg området i gränsen mellan Kungsängens och Sábys ägor norr om ån, samt den före detta Djurgården och Sävja bys ägor söder därom. Inom den förra Djurgården, enligt lantmätaren nu använd som hästhage, låg "Stovaktarens torp", i det läge som senare kallas såväl Kuggebro som Lilla Djurgården.

Figur 5. Utdrag ur Generalstabskartan 1867 (blad Uppsala J243-84-1) som visar flera av de avgränsade kulturmiljöerna; Kuggebro med torpen Kuggebro och Pinan till vänster, Falebro med soldattorp i mitten av kartan samt Edebybro med soldattorp där ån gör en kraftig krök i söder, till höger på kartan. © Lantmäteriet.

Figur 6. Utdrag ur Häradsekonomska kartan 1859-1863 (blad Uppsala, J112-84-7). Här syns bron, benämnd Kubbro, ett av Säbys utflyttade hemman, "Utl G" samt torpet Pinan nordväst härom. © Lantmäteriet.

Kulturhistoriskt värde

Det historiska sambanden är i dag inte tydligt avläsbara, och miljön bedöms ha ett ringa värde för kulturmiljön. Värdet motiveras av att berättelsen levandehålls genom den närbelägna Linnéstigen, vars skylt berättar om ängsvaktartorpet Pinan och den äldre bron. Platserna för de torp kartorna visar, både Stovaktarens och Hingstridarens torp, ligger för långt från vattnet för att påverkas av eventuella åtgärder i eller invid ån.

Hotbild/Kulturhistorisk hänsyn

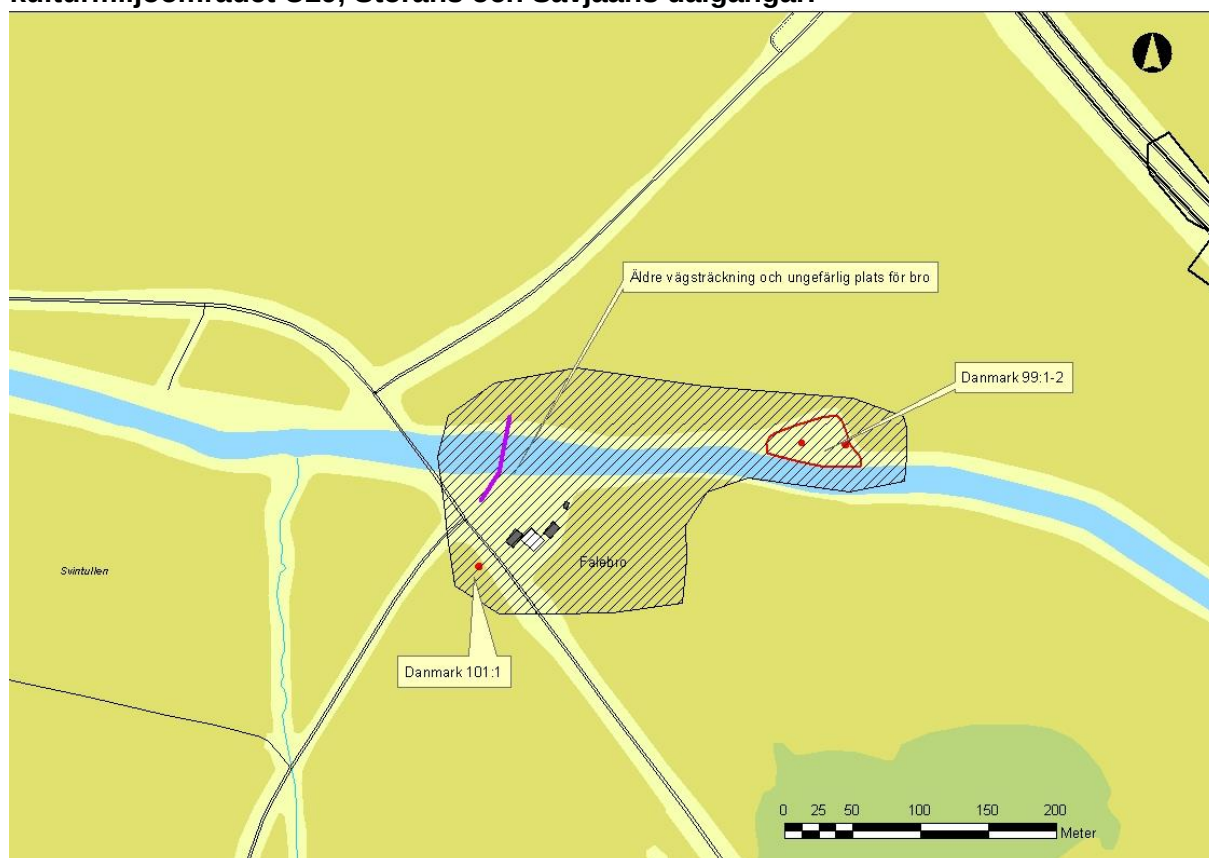
Ån har här inga vandringshinder, och det bedöms inte finnas några direkta hot.

Fotot visar det ungefärliga läget för den äldre Kuggebro.

Kulturmiljö 2 – Falebro

Området har högt värde för kulturmiljön. Inom området finns ett gravfält med hålvägar och en runsten (Danmark 99:1-2). Den äldre, nu rivna, bron finns omtalad på en närbelägen runsten (Danmark 101:1). Dessa lämningar är skyddade av KML. Falebro nuvarande bostadshus ligger söder om ån, på platsen för ett par soldattorp. Området ligger inom Riksintresse C41, Långhundraleden och det kommunala kulturmiljöområdet U29, Storåns och Sävjaåns dalgångar.

Figur 7. Kulturmiljöområde Falebro.

<i>Id i Forsök / tillfälligt ID</i>	<i>Lämningstyp</i>	<i>Antikvarisk bedömning</i>
Danmark 99:1	Gravfält, hålvägar	Fornlämning
Danmark 99:2	Runsten	Fornlämning
Danmark 101:1	Runsten	Fornlämning

Områdesbeskrivning

Området, ca 340x70-1809 m (Ö-V) stort och ligger på ömse sidor, dock huvudsakligen söder om, Sävjaån, strax innan ån viker av söderut. Ån är bred, och har här branta men inte så höga kanter. Det omgivande landskapet är ett flackt odlingslandskap, cirka 5 m ö h. I dag finns ett bostadshus, Falebro, (Berga 6:1) söder om ån. Enligt ägaren till huset är det byggt 1902-1903. Ett soldattorp låg precis på platsen för nuvarande garage. Inom tomten ska även en smedja ha stått, byggd på slutet av 1800-talet. Den förra landsvägen med det äldre broläget gick rakt ner öster om den "Linné-ask" (skyltad) som står en liten bit in på tomtmarken. Ån är här mycket grund, och därmed mer ström, på platsen för den äldre bron.

Falebro med omnejd är ett viktigt område i Riksintresse C41, Långhundraleden, i riksintressebeskrivningen står "runsten som omtalar bro bygge vid vadstället Falebro med ett av Mälardalens lägst belägna gravfält". **Runstenen** som beskriver brobygget är Danmark 101:1, som står invid vägen strax söder om bron, och texten lyder "Torsten och Vige lät göra denna bro för Assurs, sin svågers, ande. Nu är så sagt för själen: hjälpe Gud. Åsbjörn gjorde (?)." Falebro nämns enligt Ortnamnsregistret år 1424 (faardhabro).

Gravfältet (Danmark 99:1), med en hög, cirka tre runda stensättningar, fem rektangulära stensättningar samt två hålvägar och ännu en **runsten** (Danmark 99:1-2) ligger på åns norra sida, på ett låglänt impediment strax ovan åbrinken. Denna runsten säger enligt Upplands runinskrifter: "Stöding lät resa stenen efter Arne, sin son. Han for hayrt x lant. Tjälve och Orökja höggo runorna efter sin broder"

Den äldre bron benämns Fåålebro på 1640 års kartor (RA A5:5, 1640-1641 samt LSA B13-2:a5:5, figur 8. På Generalstabskartan 1867 (se figur 5, ovan) och den Häradsekonomiska kartan 1859-1863 syns bebyggelsen Falebro norr om ån samt, söder härom, ett respektive två soldattorp. På Häradskartan syns även en otydlig torpbebyggelse öster om dåvarande södra brofästet. Eventuella lämningar efter denna bedöms vara borta i samband med den nya bron och nya vägdragningen. Bergas storskifteskarta 1763 visar marken söder om ån, då finns två backstugor ungefär vid de senare soldattorpen, dvs där nuvarande Falebro bostadshus ligger.

Figur 8. Utdrag ur 1640-1641 års geometriska avmätning med bron, "Fåålebro", markerad. (© Riksarkivet. Akt A5:5, 1640-1641).

Kulturhistoriskt värde

Området har ett högt värde för kulturmiljön. Värdet motiveras av att Falebroområdet på ett läsbart och tydligt sätt illustrerar det centrala i riksintresset Långhundraleden; sammanhanget mellan gravarna, runstenarna och kommunikationsmötet mellan väg- och vattenlederna. Bron är i dag något flyttad, efter att vägen rätats ut, men det har inte inverkat negativt på upplevelsen och förståelsen av de komponenter som här samspelar i landskapet.

Enligt Häradsekonomska och Generalstabskartan låg Falebro (ett hus) norr om ån, invid den äldre bron, medan torpbebyggelse fanns söder om ån. Dagens bostadshus ligger söder om ån. Av de äldre torpen syns ingenting i dag.

Gravarna och runstenarna skyltade och ingår i dagens berättelse om förfäderna, tillsammans med och Linnéasken som även den är skyltad. Runstenen som omtalar brobygget visar Falebros tusenåriga historia och kopplar tidsmässigt kommunikationsmötet till gravfältet.

Det översta fotot visar runstenen Danmark 101:1, och "Linné-asken" till höger i bild. Härunder syns den andra runstenen, belägen på ett gravfält (Danmark 99:1-2) invid ån och med Falebro i bakgrunden.

Bilden nedan visar den grunda delen av ån, tidigare vadplats och därefter platsen för den äldre bron.

Hotbild/Kulturhistorisk hänsyn

Ån är grund vid läget för den äldre vadplatsen och sedemera äldre bron, vilket möjligen vissa tider på året kan medföra vandringshinder.

Det tydliga mötet mellan vatten- och landvägar, och sambandet mellan det välbevarade gravfältet och de två runstenarna är viktigt att bevara för att kulturmiljön ska kunna upplevas.

Kulturmiljön bedöms kunna innehålla lagskyddade lämningar under marken, efter människors verksamheter, byggnader och anläggningar, såväl gravar som boplatslämningar och kulturlager, från järnålder och medeltid till historisk tid.

Kulturmiljö 3 – Edebybro

Området har ett värde för kulturmiljön. Denna sträcka av Sävjaån löper genom ett kulturhistoriskt komplext område inom Riksintresse C41, Långhundraleden, och innehåller platsen för en äldre broövergång, ett gravfält (Danmark 97:1) och ett soldattorp. Kvar vid bron ligger Edebys utflyttade gård Edebybro.

Figur 9. Kulturmiljöområde Edebybro.

Id i Fornsök / tillfälligt ID	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning
Danmark 97:1	Gravfält	Fornlämning

Områdesbeskrivning

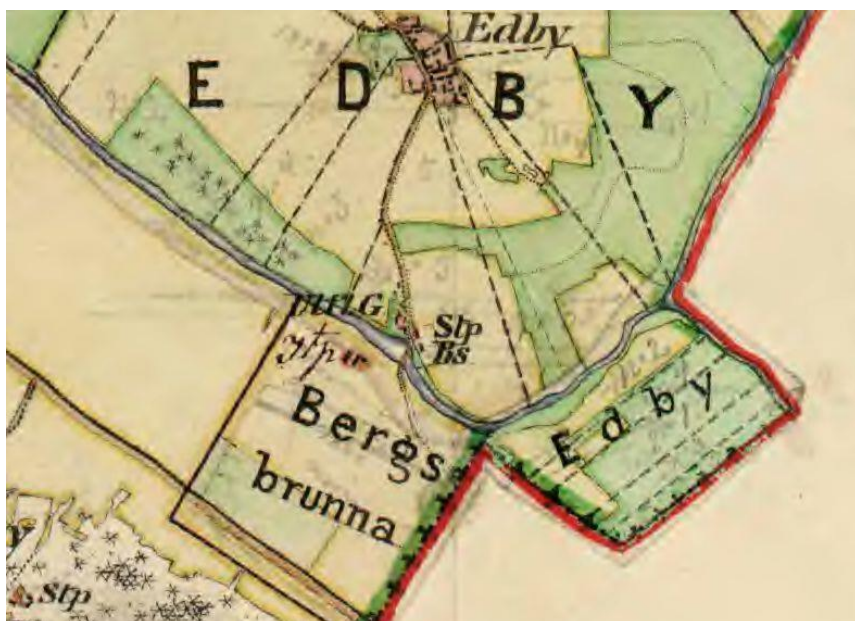
Området, ca 400x200 m (NV-SO) ligger på ömse sidor om Sävjaån, strax innan en skarp krök där ån byter riktning och vänder loppet mot nordost. Ån har höga tämligen kraftiga slänter, men flacka torra (vid besiktningstillfället) avsatser längst ner nära ån. Det omgivande

landskapet mycket svagt böljande och når 5-10 m ö h. Miljön ingår i Riksintresse C41, Långhundraleden, och berör särskilt delarna "kungavalplatsen Mora stenar. Linnés Hammarby". Inom någon kilometers radie från den äldre broövergången, belägen strax öster om dagens bro, finns såväl kungavalsplatsen Mora stenar, avrättningsplats och gravar som historiska bebyggelse lämningar och Linnés Hammarby. Samtliga dessa lämningar är skyddade av KML. I den närbelägna byn Edeby finns två 1700-talsgårdar där Linnés lärlingar ska ha bott. (Kap 6 Kulturmiljöprogrammet. "Carl von Linnés landskap"). Inom den avgränsade kulturmiljön finns i dag Edebybro (Edeby 5:1) ett nyrenoverat hus med fasad av vitmålat trä, och nära tomtgränsen står ett äldre torp (Edeby 7:1) som enligt uppgift av boende är det soldattorp som de historiska kartorna visar. Mellan huset och torpet är ännu den äldre vägsträckningen synlig, och vid åkanten kan man se de branta avgrävda partier som visar var den äldre bron funnits. Den tidigare vägsträckningen med broläge syns fortfarande tydligt på den ekonomiska kartan från år 1952.

Det äldsta skriftliga belägget för Edeby är år 1316 (Ortnamnsregistret), och den äldsta karta som visar bebyggelse i läget för dagens Edebybro är Edebys storskifteskarta 1764 (LMA, akt 03-dak-48), då två torp finns på ömse sidor av den äldre bron, figur 10a. Edebys laga skifte genomfördes 1848 (LSA B13-6:3), men här finns endast en textakt, utan karta. Det nya läget för den utflyttade gården med flera ekonomibyggnader framgår dock av konceptkartan över laga skiftet 1859 (LMA 03-dak-163). Att **Edebybro** är en utflyttad gård från Edeby noteras även på den Häradsekonomiska kartan 1901-1906, figur 10b och Generalstabskartan 1867, figur 5. Av byggnadsinventeringen 1977 framgår att ett äldre bostadshus är från 1838 och ombyggt 1871, och flera ekonomibyggnader uppskattas vara från ca 1850. De flesta ekonomibyggnader är nu borta. Byggnadsinventeringen innehåller fotografier på Edebybro före den senaste renoveringen.

Figur 10a. Den äldre bron, samt två torp vid det norra brofästet. Soldattorpet. 1764, akt 03-dak-48. © Lantmäteriet.

Figur 10 b. Utdrag ur den Häradsekonomska kartan 1901-1906, blad Lagga J112-84-13a. Här finns den utflyttade gården Edebybro samt ett soldattorp, Stp, och en backstuga, Bs. Notera den ännu i dag synliga utvidgningen av ån väster om den äldre bron. © Lantmäteriet.

Fotot visar Edebybro till vänster och soldattorpet som skymtar till höger. Strax nedanför soldattorpet syns det tidigare brofästet tydligt, som en avhuggen, brant, vägslänt. Till vänster om den är ån vid och grund, jämför med Häradsekonomska kartan ovan.

Soldattorpet (Edeby 7:1) syns på 1727 års karta (LSA B13-6:1) På Häradsekonomska kartan finns förutom soldattorpet en backstuga markerad norr om bron, samt ett jordtorp till Bergsbrunna söder om bron, se figur 10b. Av byggnadsinventeringen framgår att huset har timmerstomme och fungerar som sommarbostad. Åldern uppskattas till 1850. Om torpet i grunden är det äldre soldattorpet har därför sannolikt stommen höjts och större fönster satts in cirka 1850. Det kan inte utan fördjupade undersökningar avgöras om dagens byggnad är det äldre soldattorpet.

Häradskartan visar även att ån har en utvidgning direkt väster om den äldre bron.

Gravfältet (Danmark 97:1), med 12 högar och 18 runda stensättningar, ligger på låglänt mark strax norr om åbrinken och strax väster om nuvarande bro. Gravfältet har skador, vilket gör att svårare att förstå och uppleva.

Gravfältet Danmark 97:1 har skador som påverkar upplevelsen och läsbarheten.

Kulturhistoriskt värde

Kulturmiljöområdet har ett värde för kulturmiljön. Den äldre vägen går att följa, den löper mellan Edebybro och ett befintligt äldre torp som står på platsen för det soldattorp som markerats på historiska kartor. Läget för den förra bron syns tydligt, vägbanken är här tvärt avgrävd. Inga fundament eller liknande finns på någon sida av ån. På den norra sidan ån, invid den äldre vägen, ligger ett par huggna, borrarade stenblock som möjligen kan hör till bron. Några rester efter den backstuga som ska ha stått söder om soldattorpet syns inte. Den utvidgning av ån som Häradsekonomiska kartan visar, syns tydligt i terrängen. Den kan vara naturlig, men kan även ha använts som hamnläge med tanke på de betydelsefulla fornlämningar som finns i närheten, bland andra Mora stenar och gravfält.

Ån är skyltad Vikingarnas E4 – genom Danmarks hembygdsförening.

Gravfältet är delvis skadat och därmed mindre läsbart, och sammanhanget med den förra vattenleden, bron med landväg samt gravar och torp blir mer diffust för en betraktare.

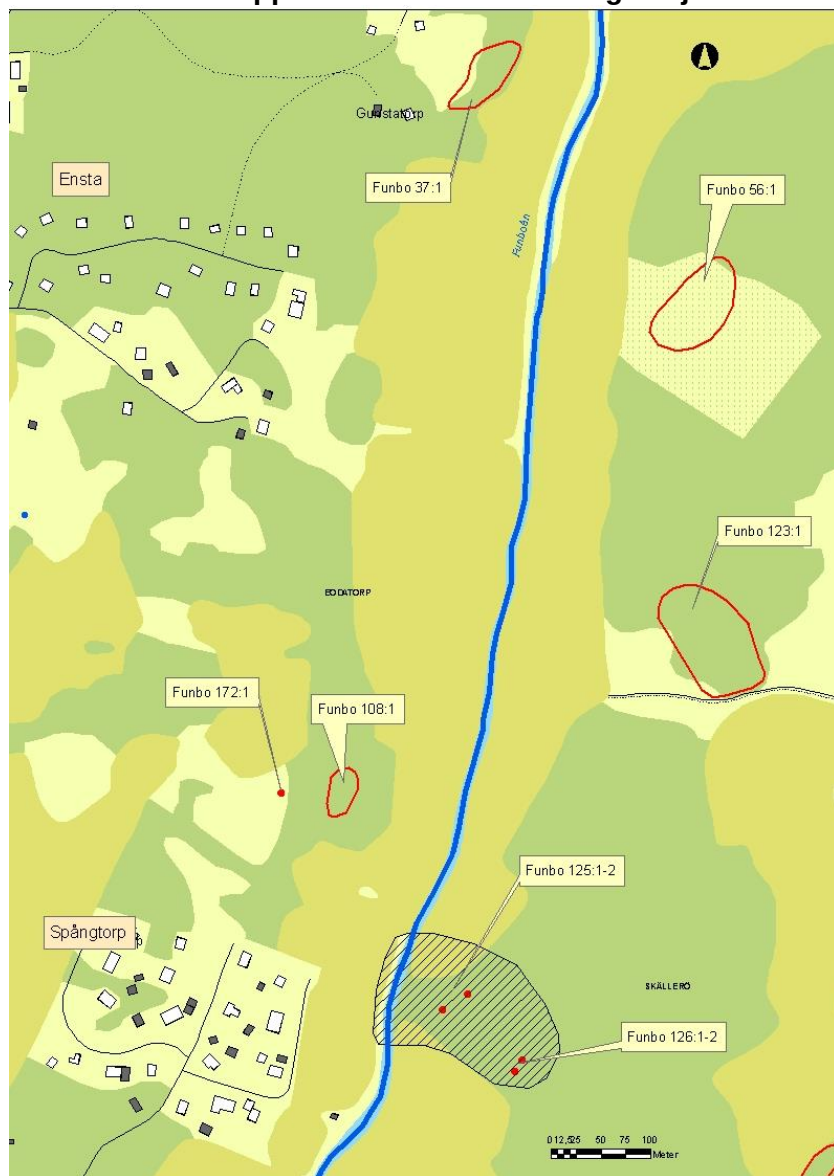
Hotbild/Kulturhistorisk hänsyn

Inga vandringshinder kan iakttas, och inget direkt hot mot kulturmiljön bedöms finnas. Miljön är i ett något vidare rumsligt perspektiv av stor kulturhistorisk betydelse (Mora stenar, avrättningsplats, kommunikationsmöte) och komplex, med stor tids- och platskontinuitet. För att bevara den avgränsade kulturmiljöns värde, är det viktigt att mötet mellan vattenleden och landvägen, med broövergång och gravfält, fortsatt kan upplevas och förstås.

Området bedöms dessutom kunna innehålla lagskyddade lämningar under mark, efter människors verksamheter, byggnader och anläggningar, såväl fler gravar som boplatslämningar och kulturlager. Möjligen även ett hamnläge. Inom kulturmiljöområdet bedöms lämningar kunna skadas om ingrepp sker ovanför åslänten och, i anslutning till det äldre broläget, även i ån.

Kulturmiljö 4 – Gunsta, Söderby, Marielund

Området har ett högt värde för kulturmiljön, och innehåller ett komplex av gravar från järnåldern. De för trakten karaktäristiska lämningarna i ett klassiskt läge; järnålderns gravar tätt invid ån. Gravarna är skyddade av KML. Två stensättningar ligger mycket nära ån. I tabellen nedan redovisas fler än de gravar som bedöms rimligt att inkludera i kulturmiljön i detta sammanhang, men som i ett större perspektiv förstärker förståelsen och upplevelsen av fornlämningsmiljön.

Figur 11. Kulturmiljöområde Gunsta m fl, samt redovisning av närbelägna fornlämningar som förstärker miljön.

<i>Id i Forsök / tillfälligt ID</i>	<i>Lämningstyp</i>	<i>Antikvarisk bedömning</i>
Funbo 37:1	Stensättningar	Fornlämning
Funbo 56:1	Gravfält	Fornlämning
Funbo 108:1	Gravfält	Fornlämning
Funbo 123:1	Gravfält	Fornlämning
Funbo 125:1-2	Stensättningar	Fornlämning
Funbo 126:1-2	Stensättningar	Fornlämning
Funbo 173:1	Stensättning	Fornlämning

Områdesbeskrivning

Området, ca 200x100 m (NV-SO) på östra sidan av Funboån, som här har ett lugnt, svagt meandrande lopp. Slänterna är branta och 1-2 meter höga. Närmast ån är den leriga slätten odlad, men strax härutanför höjer sig talrika skogbeklädda och blockrike impediment. Ån med slättpartiet ligger på ca 5 m ö h, medan impedimenten med gravar och gravfält som högst når cirka 25 m ö h.

Kulturmiljön utgör en mindre del av ett större gravkomplex, cirka en kilometer långt och 500 meter brett, där såväl gravfält som stensättningar, ensamma eller i par, ingår. Inom den avgränsade kulturmiljön, nära ån, ligger **fyra gravar**. Närmast ån finns två magnifika kvadratiske stensättningar, (Funbo 125:1-2). Dessa är lätta att lokalisera dels tack vare läget på en låg tunga av ett större impediment, men även därför att två stora pampiga ekar växer precis i kanten av den ena graven. Något längre åt sydost ligger ytterligare två tydliga stensättningar (Funbo 126:1-2).

Kulturmiljön karaktäriseras av vattenleden och gravar som är kopplade till den. I ett biflöde till Funboån, från sjön Gåren, låg enligt 1862 och 1867 års kartor både såg och kvarn (Generalstabskartan Uppsala och Söderby LMA 03-fun-198), men längs Funboån saknas här både kartnoteringar (Söderby 1692 och Gunsta, Bodarne 1877) och fältiakttagelser som tyder på kvarnar.

Foto från norr. De nämnda gravarna ligger på det impediment som sträcker sig mycket nära ån. Ekarna som syns mellan granarna markerar platsen för en av de välbevarade gravarna.

Kulturhistoriskt värde

Kulturmiljöområdet har ett högt värde för kulturmiljön. Här finns såväl talrika gravar, välbevarade och lätta att uppleva, som den för trakten karaktäristiska kopplingen mellan järnålderns gravfält och den tidigare vattenleden. Särskilt tydlig är denna koppling inom och i förlängningen av den avgränsade miljön, eftersom ingenting stör sambandet mellan ån-lerslätten-impedimenten med gravar. Som extra plus för läsbarheten ligger ett par magnifika gravar, Funbo 125:1-2, på ett impediment som sträcker sig mycket nära ån. Gravarna är lätta att hitta, eftersom det växer två pampiga ekar i kanten av den ena. De ingående och närliggande gravarna och gravfälten är inte skyltade eller röjda, och kan i övrigt vara svåra att se. De illustrerar på ett tydligt sätt traditionen med järnålderns gravar placerade så nära ån som möjligt. För dagens betraktare visar de ett annat sätt att utnyttja landskapet, andra riktningar, där gravarna snarast vetter mot ån än mot odlingsmarken och bygden.

Hotbild/Kulturhistorisk hänsyn

Ingen direkt hotbild. Inga synliga vandringshinder. Vid åtgärder som kräver markingrepp eller upplagsplatser bedöms att lämningar under mark kan skadas vid den smala passagen mellan ån och gravarna Funbo 125:1-2. För att kulturmiljön ska kunna upplevas och förstås, är det viktigt att bibehålla den obrutna kontakten mellan gravarna och ån.

Kulturmiljö 5 - Lennabanan

Järnvägen Lennabanan, invigd 1874 och från 1960-talet museijärnväg, är i sin helhet en viktig och betydelsefull kulturmiljö, och häri ingår givetvis passagen över Funboån. Bedömningen är att miljön kring Lennabanan har ett högt värde för kulturmiljön.

Figur 12. Kulturmiljöområde Lennabanan.

Områdesbeskrivning

Lennabanan byggdes 1874 i syfte att underlätta transporterna mellan Uppsala och masugnen vid Länna bruk. När den trafiken lades ner på 1960-talet fick järnvägen en fortsatt tillvaro som museijärnväg, genom Museiföreningen Stockholm-Roslagens Järnvägars försorg.

Kulturhistoriskt värde

Kulturmiljöområdet har ett högt värde för kulturmiljön. Rälsen följer landskapet och topografin, och löper följsamt längs sjöar, vägar och över åkrar. I Översiktsplanen framhålls att museijärnvägen Lennabanan är en sammanhängande och särskilt betydelsefull kulturmiljö i området. Till stor del vilar den slutsatsen på att sträckan är en kulturhistorisk helhetsmiljö, där banan och bebyggelsemiljöerna med stationer och banvaktarstugor, tillsammans med bebyggelse som synliggör det industriella arvet, illustrerar olika delar av banans historia. (ÖP s 25, samt *Kulturkorridor längs Lennabanan*, 2007). Marielunds Laga skifteskarta år 1912 (LSA B21-28:3) visar Lennabanan inom utredningsområdet. Lennabanan passerar rakt över Funboån, och berör därmed endast en mindre del av åsträckan. Dock ingår den i en viktig helhet, vilket motiverar det höga värdet. Järnvägen kompletterar längs detta avsnitt den knutpunkt som sockencentrat Funbo utgör. Här möts land- och vattenvägar, och den visuella kontakten mellan järnvägen och sockencentrat accentuerar upplevelsen av en kommunikativ mötesplats även om Funbo saknar station.

Bilden ovan visar hur Lennabanan mjukt följer landskapet, och nedan syns vyn mot Funbo kyrka och sockencentrum från Lennabanans bro över Funboån.

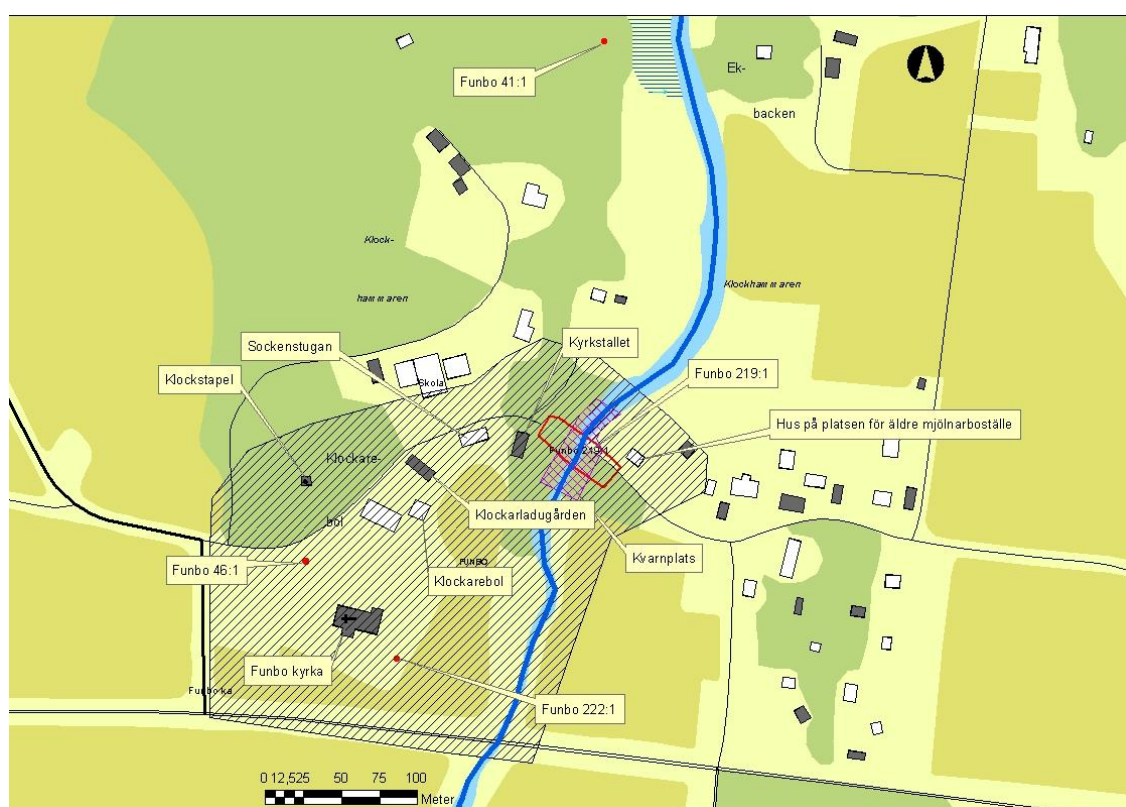

Hotbild/ Kulturhistorisk hänsyn

Inget synligt vandringshinder vid bron. Hotet mot kulturmiljön Lennabanan ligger på andra plan. Det viktigaste för att bevara kulturmiljön är dels att järnvägen fortsätter sin tillvaro som museijärnväg, dels att kopplingen mellan järnvägen och tillhörande stationer och övriga relevanta bebyggelsemiljöer hålls intakt. Hoten mot denna kulturmiljö måste ses i sin helhet och i ett betydligt större sammanhang, vilket inte är relevant att göra i denna kulturmiljöutredning längs ån.

Kulturmiljö 6 – Funbo

Området har mycket högt värde för kulturmiljön, och utgör en betydelsefull del av Riksintresse C37 samt är en kommunal kulturmiljö, U26:1. Funboån löper här genom ett historiskt och välbevarat sockencentrum med kyrkomiljö. Området rymmer såväl värdefull bebyggelse och ett äldre kvarnläge som av KML skyddad runsten och stenalvsbro. Området innehåller sannolikt fornlämningar under mark.

Figur 13. Kulturmiljöområde Funbo sockencentrum.

<i>Id i Forsök / tillfälligt ID</i>	<i>Lämningsstyp</i>	<i>Antikvarisk bedömning</i>
Funbo 41:1	Trefaldighetskälla	Övrig kulturhistorisk lämning
Funbo 46:1	Runsten	Fornlämning
Funbo 219:1	Stenalvsbro	Bevakningsobjekt
Funbo 222:1	Runsten	Bevakningsobjekt
A 1	Kvarnlämning	Uppgift om

Områdesbeskrivning

Den avgränsade kulturmiljön, ca 350x150-250 m (NO-SV) ligger i sin helhet inom Riksintresse C37, Rasbo-Funbo och det kommunala kulturmiljöområdet U26:1, Funbo kyrkmiljö och Hallkved. Centralt genom området löper Funboåns utlopp från Funbosjöns södra spets. Ån har här, i samband med det avsmalnande partiet under den gamla bron, ett livligt lopp. Slänterna är tämligen flacka, och ett par meter höga. Höjden över havet varierar mellan 5 och 10 meter. I den kuperade omgivningen ligger klockstapeln och kyrkan i ett magnifikt läge med vida utblickar över ån och det omgivande landskapet.

Omgivningen karaktäriseras av ett agrart odlingslandskap, där sätesgårdarna Hallkved och (Marie)Lund satt avtryck. Marielund, med sina exklusiva sommarvillor från förra sekelskiftet lägger ännu en dimension till detta agrara men tätortsnära landskap.

Själva sockencentrat är i dag i högsta grad levande och rymmer kyrka, skola, församlingshem, museum, barnverksamhet med mera. Bebyggelsen är väl underhållen, och försedd med välkomnande och informativa skyltar. Miljön innehåller begränsat med nytillkommen bebyggelse, vilket ytterligare synliggör och förstärker upplevelsen av den långa plats- och tidskontinuiteten.

Ån rinner här rakt genom **Funbos historiska sockencentrum**, som nämns särskilt i Riksintressebeskrivningen; *"Rasbo och Funbo sockencentra med medeltida kyrkor, prästgårdar och sockenstugor från 1700-talet. Ålderdomligt vägnät markerat med runstenar vid vadställen samt stenvalvsbro från 1700-talet i Funbo"*.

Det äldre vägnätet manifesteras i en **stenvalvsbro** (Funbo 219:1), som är del av den äldre landsvägen till Uppsala enligt 1691 års karta (LSA A17:130-132). Vid kyrkans vapenhusvägg finns en **runsten** (Funbo 46:1). Ännu en **runsten** ska ha påträffats cirka en meter ner i marken, i kanten av en grav (Funbo 222:1). Strax väster om åns utlopp från Funbosjön finns en källa, som enligt traditionen ska ha använts till att kyla matvaror i (Funbo 41:1).

Stenvalvsbron, Funbo 219:1. Enligt bebyggelseinventeringen 1982 är bron från 1700-talet, och har troligen haft fem spann varav tre återstår idag. En bro finns här på 1691 års karta, så möjligheten finns att stenvalvsbron är äldre än 1700-talet, men den kan även haft en föregångare.

Runstenen, Funbo 46:1, är skyltad och tydligt placerad vid kyrkan.

Funbo socken har flera belägg från 1300-talet. Kyrkan uppfördes ursprungligen på 1100-talet, sannolikt som en patronatkyrka till Hallkved gods, på vars mark den byggdes. Kyrkan, som genomgick en omfattande restaurering 2004, ligger på en kommunikationsstrategiskt viktig plats, i mötet mellan land- och vattenvägar. Kyrkan är en av tre särskilt betydelsefulla kulturmiljöer i området (Föp antagandehandling s 25. De övriga är Lennabanan och Marielund).

Norr om kyrkan ligger Funbo gamla skola (Sundby 2:19), en timmerbyggnad från 1890-talet med locklistpanel och verandor. Kyrkskolan från är idag skola för åk 1-3. I kyrkans närhet finns klockstapeln från 1675 och Klockarbol (Sundby 2:1) från 1828, en röd liten stuga som varit klockarens bostad och som nu är lokal för kyrkans barnverksamhet. Kyrkstallet, nära ån, är uppfört 2001 men byggt i samma stil som det äldre, och med bevarad ledstång att binda

hästarna vid. Sockenstugan (Sundby 2:1) från 1776, där den ena salen användes som fattigstuga ända till 1916, används för kyrko- och sockenstämmor och som skolsal. Klockarladugården är nu hembygdsmuseum. Församlingshemmet är byggt 1994. (Uppgifter från svenskakyrkan.se samt bebyggelseinventering 1982).

Överst till vänster syns klockstapeln, och Klockarbol höger härom. Under klockstapeln syns klockarladugården och till höger i samma bild skymtar Klockarbol. Bilden till höger visar kyrkstallet.

Sockenstugan.

Förutom de redan kända värdena har en **kvarnplats**, som noteras på 1867 och 1782 års kartor (Generalstabskartan samt Sundbys storskifte LMA 03-fun-54) nu registrerats. Kvarnen syns inte på den äldsta kartan, 1691 (LSA A17:130-132), här noteras endast landsvägen till Uppsala samt stenvälsbron. Kvarnen, en mjölkvarn enligt kartuppgift 1782, se figur 14, låg söder om den gamla bron, på åns östra sida. I mitten av ån ligger en långsmal ö, som delat

vattenflödet och lett in det strömmande vattnet i den östra fåran till kvarnen. Denna "ö" syns ännu. Själva kvarngrunden kan inte säkert konstateras, men en samling av 0,3-1,0 m stora stenar ligger inom en cirka 4x5 (N-S) stor yta cirka tio meter nedströms bron, på åns östra sida. Se foto nedan. Detta stämmer bra med kartornas noteringar. Söder om den äldre bron är längs den östra åkanten en stenskodd kant, cirka 30 m lång och 1-2 meter hög av huggna block och natursten, vanligen 0,6-1,1 meter stora. På den långsmala ön mitt i ån syns rester av stenskonning på den östra sidan. Även på åns västra sida är kanten stensatt, bäst bevarad närmast bron. Norr om bron är stenkanten på åns östra sida uppförd för bara ett par år sedan, eftersom den äldre kanten rasade (uppgift av boende). På åns västra sida syns den stensatta kanten fortfarande, längs cirka 35 meter, men ojäm och delvis raserad. Stenskonningen är cirka en meter hög och av vanligen 0,6-1 m stora stenar.

Figur 14. Utdrag ur 1782 års karta över Sundbys storskifte. Till vänster i bild finns klockstapeln, kyrkogården och Klockarbol. Stenvalvsbron och landsvägen är till höger på kartan, och här finns såväl en kvarnsymbol som texten "Mjolkvarn". Nära kvarnen har ett hus markerats, detta bör vara mjölnarbostaden, men det framgår inte. LMA Sundbys storskifte akt 03-fun-54. © Lantmäteriet.

På platsen för den bebyggelsesymbol (mjölnarbostad?) som 1782 års karta visar, står i dag ett 1,5-planshus av 1910-talstyp, med tegeltak, vindskupa och gulmålad träfasad (Funbo 16:24). Se foto nedan. Stensamlingen på fotot till höger, ligger cirka 10 meter nedströms bron, kan möjligen vara läget för den äldre mjölkvarnen.

Kulturhistoriskt värde

Kulturmiljöområdet har ett mycket högt värde för kulturmiljön. Det livaktiva och välvårdade sockencentrat engagerar såväl boende som föreningen Sockenstugans vänner, som uppfört en välkomnande och informativ skyltning av sockencentrats byggnader.

Den långa plats- och tidskontinuiteten vid denna mötesplats mellan land- och vattenvägar manifesteras genom den vackra stenvalvsbron och den synligt placerade och skyltade runstenen, och förstärks av det pampiga terrängläget med kyrkan och klockstapeln centralt i blickfånget. Miljön har en tydlig och avläsbar historia med många beståndsdelar; stenvalvsbro, kvarnplats, kyrka, sockenstuga, kyrkstall med flera byggnader.

Det goda topografiska läget och närheten till ån och sjön, gör det sannolikt att förhistoriska lämningar från boplatser och andra aktiviteter finns under markytan.

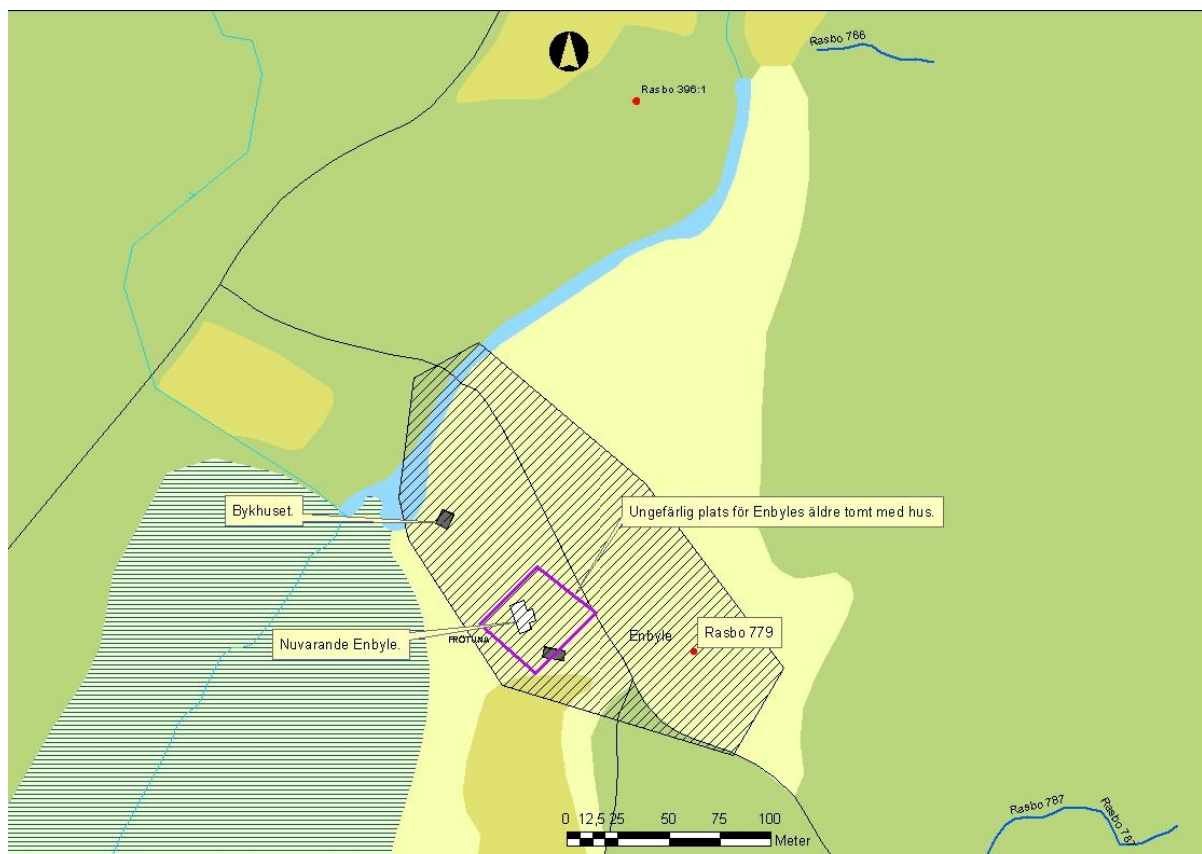
Byggnaderna från andra hälften av 1800-talet och början av 1900-talet omfattas av det generella förvanskningförbud som tillämpas enligt PBL.

Hotbild/ Kulturhistorisk hänsyn

Sockencentrats manifesta läge i landskapet och vid mötet mellan land- och vattenvägar talar för att här sannolikt finns lämningar efter människors verksamheter från åtminstone järnålder och framåt under markytan. Samma sak konstaterades vid en tidigare arkeologisk inventering (Arkeologikonsult, 2009:2299, s 33, 44, se objekt 48). I och invid stenvalvsbron över Funboån kan de bevarade stensatta kanterna samt rester efter den mjölkvarn och rännor, som 1782 års karta visar, skadas vid eventuella arbeten i eller vid ån. Strax norr om ån syns ett tänkbart hinder strax under vattenytan. Vattnet passerar dock över hindret i hela åns bredd vid besiktningstillfället, så eventuella problem uppstår endast vid lågvatten. Vid åtgärder som kräver markingrepp i eller längs åns kanter, liksom inom hela kulturmiljöområdet, riskerar fornlämningar att skadas. Den tydliga och ostörda kopplingen mellan kyrka, klockstapel, bro, sockenstuga med flera äldre byggnader, är viktig att bevara för att upplevelsen och läsbarheten ska bibehållas.

Kulturmiljö 7 – Enbyle

Området har värde för kulturmiljön. Enbyle ligger inom Riksintresse C37, och utgör en medeltida etablering vid ett möte mellan land- och vattenvägar med äldre broövergång samt lämningar efter äldre bebyggelse.

Figur 15. Kulturmiljöområde Enbyle.

<i>Id i Forsök / tillfälligt ID</i>	<i>Lämningstyp</i>	<i>Antikvarisk bedömning</i>
Rasbo 779	Källargrund	Övrig kulturhistorisk lämning
A2	Enbyle gamla tomt	Övrig kulturhistorisk lämning

Områdesbeskrivning

Området, ca 230x100 m (NV-SO) ligger på ömse sidor om Vistebyåns utlopp i Funbosjöns nordöstra vik, Enbyleviken. Kulturmiljön ingår i Riksintresse C37, Rasbo-Funbo. Ån är kraftigt rensad kring bropassagen, här finns stora mängder sten längs åkanterna på ömse sidor av bron. I övrigt är slänterna flacka och övergår i hagmark öster om bron, skogsmark (nu hagmark) nordväst om bron och tomtmark sydväst om bron. Höjden över havet är cirka 5 meter, och landskapet är lätt kuperat och karaktäriseras av skogsmark och igenväxande jordbruksmark.

Enbyle (Frötuna 5:1) av idag är enligt bebyggelseinventeringen (1982) uppfört på 1960- eller 1970-talet, och på tomten syns ännu den äldre vägkrök som visar vägens sträckning innan uträttningen. Bebyggelseinventeringen i Uppsala kommun 1982 innehåller utdrag ur en karta 1879 över godset Frötuna, med planskisser över dess torp, däribland Enbyle som på planskissen består av bostadshus väster om vägen och fem ekonomihus varav fyra mindre, rektangulära, och en större vinkelformad byggnad öster om byvägen. Den förra mangårdsbyggnaden var riven redan 1982, och ekonomihusen uppges vara förfallna.

Nuvarande Enbyle, uppfört på 1960- eller 1970-talet enligt bebyggelseinventeringen.

Längst nere vid viken ligger ett timrat litet hus, sannolikt en äldre smedja eller bykhus. Vid bebyggelseinventeringen noterades denna byggnad som en smedja, men vid platsbesök konstaterades att huset har en öppen spis med putsad spiskåpa med profildragen spiselhylla. Så konstfullt utformade är sällan murkåpan över en smidesässja. Husets storlek och de stora fönstren talar, liksom placeringen vid vattnet, för att bykstuga är den mest troliga historiska funktionen.

Ovan syns det lilla huset vid vattnet, sannolikt en bykstuga. Läget är det samma som på 1882 års karta.

Öster om bostadshuset finns ännu en bod, timrad och är sannolikt även den från 1800-talet. Den har två synliga ytterdörrar och har troligen fungerat som vedbod och avtråde alternativt förråd eller hönshus eller liknande. Boden påminner i formen om boden nr 3 i byggnadsinventeringen 1977 men nr 3 är möjligen större. I så fall är boden i stället identisk med en annan byggnad som finns med på ekonomiska kartan och på planskiss från 1879, d.v.s. den har före inventeringen flyttats till nuvarande plats.

Boden öster om bostadshuset är av äldre typ, men kan vara hitflyttad från sin ursprungliga plats.

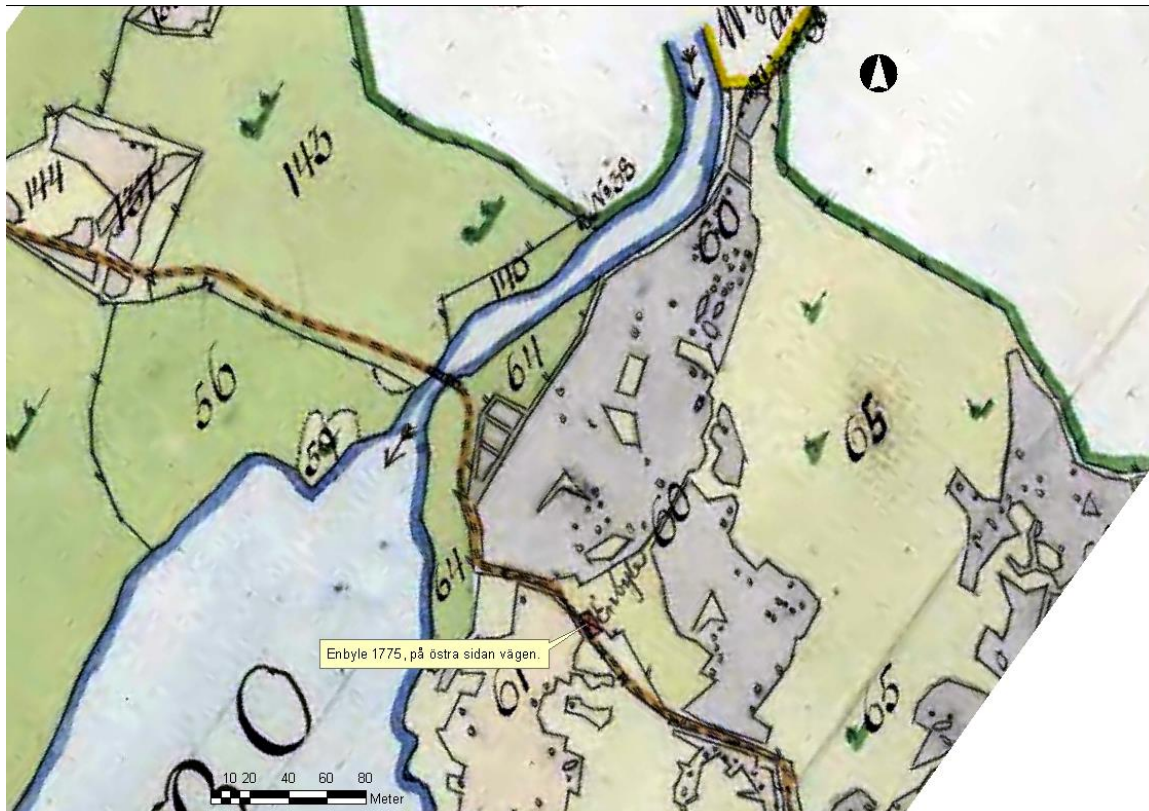
Det tidigare jordbruket är nedlagt, och alla ekonomibyggnader som fram till den gamla ekonomiska kartans tid 1952 legat öster och sydöst om huset är helt borta. Flera mer eller mindre otydliga grunder kan ses, samt en tydlig, cirka en meter djup, källargrund (Rasbo 779). Bron består av järnbalkar som vilar på betongfundament, en brädlagd köryta samt trästaket.

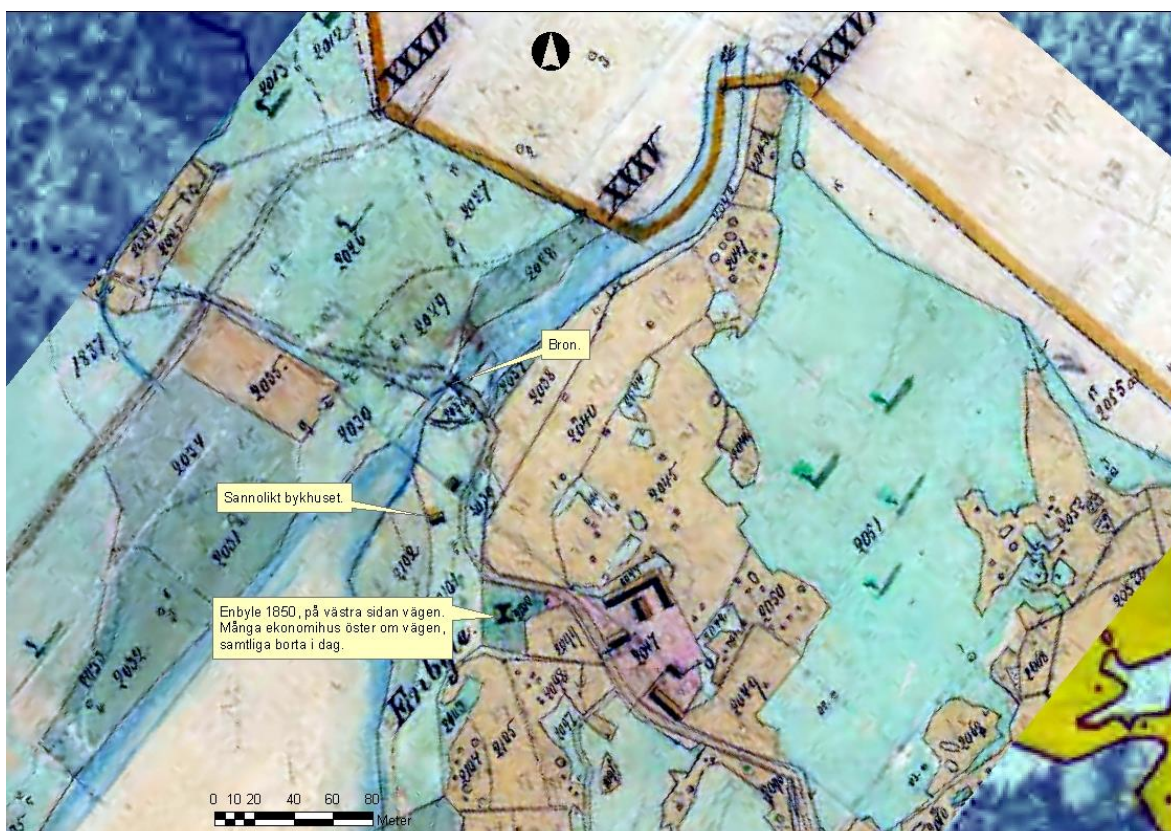
Enbylebron.

Med början cirka 100 m längre norrut, finns forn- och kulturlämningarna Rasbo 396 stensättning, Rasbo 453:1 röse och 452:2 stensättning (samtliga fornlämningar), samt Rasbo 786, färdväg/stig (övrig kulturhistorisk lämning). Dessa bedöms ligga så långt från ån, och i ett så markant annorlunda terrängläge högt över vattendraget, att de inte berörs.

Enbyle nämns i skrift från 1452, *Enibole* (Ortnamnsregistret), vilket visar att det handlar om en medeltida etablering. Enbyle ligger på mark som historiskt hört till Frötuna säteri, och den äldsta karta som visar Enbyle är 1715 års ägomätning av Frötuna (LMA 03-rao-114). Kartan visar "Enbyle stuga" placerad väster om vägen ungefär i nuvarande bebyggelse-läge, samt ett något större hus, "Enbyle", något längre åt sydost, på dåvarande vägens östra sida. 60 år senare, 1775 (LSA B50-8:1), syns endast bostadshuset öster om vägen, "stugan" är inte markerad. Se figur 16. Kartan från 1882 (LMA 03-rao-218) visar att huset finns väster om vägen, se figur 17. Små bebyggelsesymboler finns där smedjan/bykhuset står, och sydöst om vägen, sett från Enbyles bostadshus, finns flera ekonomibyggnader. Tolkningen är att huset haft två kronologiska lägen, men i anslutning till varandra. Man kan på plats se att den äldre vägsträckningen gjort en bøj in längs ån och genom nuvarande hustomt och upp på vägen igen. **Enbyles äldre tomt** är inlagd med ledning av de äldre kartorna, främst 1882.

Figur 16. Enbyle 1775. Här syns vägens sträckning före uträtningen. Akt LSA B50-8:1. © Lantmäteriet.

Figur 17. Enbyle 1882. Vägen är inte uträtad, utan passerar invid bykhuset. Alla de ekonomihus som fanns öster om vägen är rivna. Akt LMA 03-rao-218. © Lantmäteriet.

En **källargrund** (Rasbo 779), 6x3,5 m (NNV-SSO), med öppning åt NNV, syns tydligt i den äldre hagmarken.

Kulturhistoriskt värde

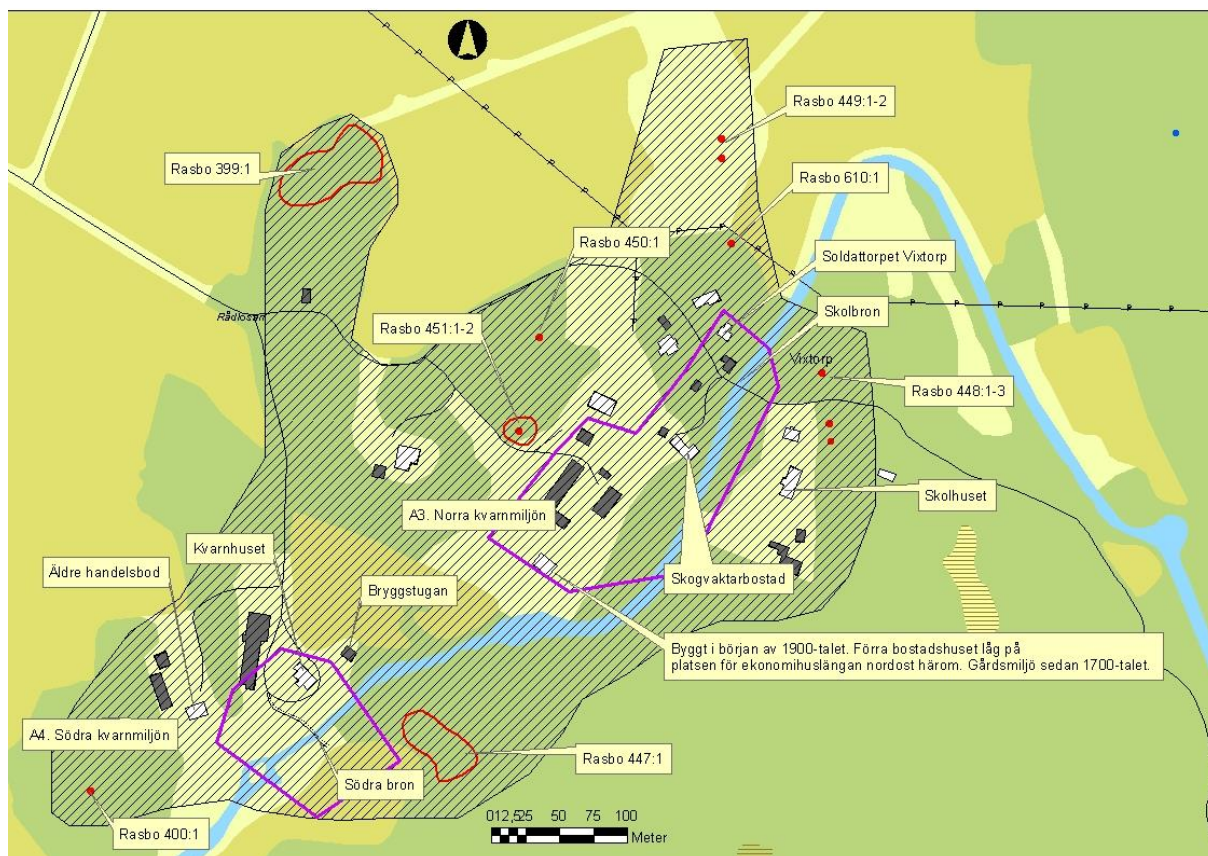
Kulturmiljöområdet har ett värde för kulturmiljön. Enbyle är en medeltida etablering och har en bebyggelsekontinuitet så långt tillbaka vi kan följa platsen i det historiska kartmaterialet. Av kartorna att döma är platsen för bostadshuset flyttad ett par gånger. Enbyle har potential att tillföra värdefull kunskap om medeltida och historiska förhållanden. Miljön är i dag förändrad på så sätt att jordbruket är nedlagt och den odlade marken igenväxande, och alla ekonomibyggnader öster om vägen är borta. Den agrara karaktären är ännu fullt läsbar, men de öppna markerna kommer att växa igen om de upphör att betas. Enbyle ger i dag intryck av ett fritidshus, och det som visar dess äldre historia är i stort sett bara det lilla timrade bykhuset vid kanten av viken och den äldre boden invid huset.

Hotbild/ Kulturhistorisk hänsyn

Inga vandringshinder syns, och inget direkt hot mot kulturmiljön verkar finnas. Med tanke på den närbelägna stensättningen, och på Enbyles medeltida skriftliga belägg, bedöms sannolikheten vara stor för att anläggningar, bebyggelselämningar, kulturlager och andra lämningar efter mänsklig verksamhet från förhistorisk tid och framåt finns under markytan. Vid åtgärder som kräver markingrepp riskerar därmed fornlämningar att skadas. Om det kulturhistoriska värdet ska bevaras är den slingrande vägen, bron, bykhuset och de ännu öppna markerna av betydelse.

Kulturmiljö 8 – Visteby kvarnby

Området har ett mycket högt värde för kulturmiljön. Visteby kvarnby, omnämnd sedan medeltiden med kvarnar och bebyggelse. Inom miljön finns skolhus, mjölnarbostad, handelsbod, skogvaktarbostad och soldattorp, samtliga mer eller mindre ombyggda och nu använda som bostadshus. Här finns även gravar, gravfält och runsten, dessa är skyddade genom KML. Visteby kvarnby ligger inom Riksintresse C37, Funbo-Rasbo.

Figur 18. Kulturmiljö Visteby kvarnby.

Id i Forssök / tillfälligt ID	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning
Rasbo 399:1	Gravfält	Fornlämning
Rasbo 400:1	Stensättning	Fornlämning
Rasbo 447:1	Gravfält	Fornlämning
Rasbo 448:1-3	Hög, stensättningar	Fornlämning
Rasbo 449:1-2	Hög, stensättning	Fornlämning
Rasbo 450:1	Stensättning	Fornlämning
Rasbo 451:1-2	Gravfält, runsten	Fornlämning
Rasbo 610:1	Hög	Fornlämning
A3 och A4	Visteby norra och södra kvarnar med bebyggelse	Övrig kulturhistorisk lämning

Områdesbeskrivning

Området, ca 650x340 m (NO-SV) stort ligger cirka 500 meter söder om byn Visteby och berör omse sidor om Vistebyån, väster om det ställe där ån ändrar lopp från nordost-sydväst till nordväst-sydost i en tämligen skarp krök. Kulturmiljön ingår i Riksintresse C37, Rasbo-Funbo. Det omgivande landskapet är småbrutet och kuperat, och höjden över havet varierar mellan 5 och 15 meter.

Inom kulturmiljön finns många spår kvar efter en för inte så länge sedan livlig **kvarnby**. Soldattorpet Vixtorp (Visteby 5:11), skolhus (Visteby 5:13), handelsbodshus (Visteby 4:2), bryggshus/bagarstuga (Visteby 5:9), bostadshus till kvarn- och sågverksamhet (Visteby 5:9) och den tidigare skogvaktarbostaden (Visteby 6:3). Ett bostadshus är byggt i början av 1900-

talet (Visteby 5:15), men på annan plats på tomten än den ursprungliga bostaden (jordbruksfastighet). Ett bränneri (Häradsekonomska kartan) och mälteri är borta, men grunden efter mälteriet pekas ut av boende. Brännvinsbränneriet var vid 1800-talets mitt länets största (Bebyggelseinventeringen 1982). Den allra yngsta grunden efter en kvarn, bestående av en betongplatta med armering, finns i anslutning till Kvarnhuset (Visteby 5:9) vid södra bron. Flera boende i byn berättar att det tidigare funnits en åfåra till vid den norra kvarnmiljön men den har lagts igen och den kvarvarande, enda, åfåran här har vid flera tillfällen grävts ut och fördjupats. Längs partier utmed ån anas ännu det bredare loppet och det ser ut som att en smal landtunga en gång skiljt de två å-armarna åt. Massorna efter arbeten i ån har lagts längs kanterna, och det syns inga kvarngrunder. Sista gången åfåran fördjupades var på 1930-talet, i samma veva som den sista kvarvarande kvarnen, vid södra läget, revs, och även dämnet där revs (i stället byggdes dämnet vid Långsjön). När den sista kvarnen fungerade, vid södra fallet, lär fallhöjden varit ca tre meter och kvarnen drevs då av turbiner. Åtgärderna har utplånat de äldre kvarnlämningarna, fallen och eventuellt andra lämningar längs åkanterna.

Det finns **två broar** varav den norra, skolbron, är körbar och tillåten för trafik för boende på östra sidan ån. Vid norra bron är ån strid, med branta, cirka fem meter höga slänter. Bron är av järnbalkar och har brädbeläggning och trästaket. Något längre åt SV breddas ån, slänterna är flackare och loppet lugnt, här var ån tidigare uppdämd och vatten stod bland annat över en av dagens åkerytor, mellan husen.

Ett fotografi från 1923 som visar hur den tidigare dammen, stor som en mindre sjö, bland annat användes för roddturer. Privat ägo. Bilden publicerad med tillstånd av Lars Liliewall.

Närmare den södra bron och det före detta fallet smalnar ån av igen och slänterna blir åter branta och höga. Den södra bron är av betong och har fundament av sten, den är smal och kan inte användas av fordonstrafik. I anslutning till bron syns ännu rester av stensatta åkanter. Söder om bron syns den stensatta kanten, 1,5-2 m h, tydligt längs åns östra kant, och här finns ännu resterna av de långa "öar" som delat åflödet vid det forna fallet. Den sista kvarvarande kvarnrännan fylldes igen av nuvarande ägare 1979.

Skolbron, den norra bron.

Den södra bron.

Figur 19. Korsningen nordväst om kvarnbyn heter fortfarande Rådlösa meddelar flera boende. Namnets ursprung lär vara för att alla stannade här och tvekade när man skulle mala mjöl... vid vilken kvarn, den södra eller norra, skulle det vara bäst att åka, vilken gick det snabbast vid? På kartan ovan syns fortfarande den äldre bebyggelsestrukturen med skolhuset öster om ån, Vixtorp i norr, den före detta skogvaktarbostaden och gården Visteby 5:15 centralt samt den södra kvarngården, 5:9, och handelsboden i sydväst. Ekonomisk karta 1952, blad Enbyle. © Lantmäteriet.

Väster om skolbron leder vägen vidare genom en ganska tätt bebyggd miljö med gammal bebyggelse på båda sidor om vägen. Norr om brofästet ligger det gamla soldattorpet Vixtorp (Visteby 5:11) med bostadshus från mitten av 1800-talet (äldre än skiftet 1850) och uthus från omkring 1910-20. En bebyggelsemiljö på platsen för torpet syns redan på kartan från 1764. Norr om torpet har under 1970-talet ett nytt bostadshus uppförts (Visteby 5:12). Huset har lånat stildrag från äldre småhusbebyggelse och passar väl in i miljön med sina smakfulla proportioner. Mot detta på vägens södra sida ligger ytterligare ett modernare småhus (Visteby 6:2), uppfört omkring tidigt 1980-tal, även detta passar väl in i miljön och har, liksom övriga hus i området, faluröda träfasader och tegeltäckt sadeltak.

Vixtorp, det tidigare soldattorpet.

Vägen över "skolbron" har en välbevarad ålderdomlig karaktär och slingrar sig genom bebyggelsemiljön med en rad av höga lövträd på sidorna. I anslutning till skolans tomt öster om bron står längs vägen en väl uppvuxen granhäck som avslutas med en grindstolpe av granit, betydligt äldre än det bostadshus som på senare tid uppförts på vägens södra sida.

Nuvarande ägare till den fd **skolan** (Visteby 5:13) öster om ån berättar att skolhuset byggdes 1872 (vilket stämmer med ca 1875 enligt bebyggelseinventeringen 1982), och byggdes till åt väster 1908, då lärarbostadsdelen utvidgades. Foto finns från 1930-talet i privat ägo, se nedan. Byggnaden innehöll ursprungligen klassrum och kapprum i östra, och lärarbostad i västra delen. På övervåningen fanns en slöjdsal. I samband med utbyggnaden åt väster uppfördes en "prydnadsskorsten" på taket i öster, så att huset skulle se mer symmetriskt ut. Den östra skorstenen togs bort i samband med renovering på 1990-talet. Bebyggelseinventeringen noterar även en ladugård, byggd 1903, med plats för tre kor. Sannolikt är det den byggnaden som ännu finns kvar på tomten, se foto nedan.

Söder om skolhuset står ett par byggnader hus som bl a inrymmer någon form av verkstadslokal, dessa är gissningsvis uppförda under 1980-talet. Den lilla byggnaden i fonden mitt på bilden är sannolikt den ladugård från 1903 som omnämns i inventeringen. Det är värdefullt att ladugården finns kvar och är särskilt intressant om den varit avsedd för lärarbostaden d.v.s. för lärarens husbehov.

Visteby före detta skola, fotograferad i december 2016.

På fotografiet syns den siste läraren, Bjurling, framför skolan. Fotografiet är i privat ägo, och är sannolikt taget kring 1930. Publicerat med tillstånd av Lennart Jansson.

Närmast ån, ett stycke söder om vägen, ligger fastigheten Visteby 6:3. Det är ett före detta torp och skogvaktarboställe under Frötuna med flera bevarade äldre hus, som tillsammans med soldattorpet Vixtorp och gården på Visteby 5:15, se nedan, utgör miljöns äldsta bebyggelse. Åldersangivelser för byggnaderna är hämtade ur bebyggelseinventeringen från 1982 men då miljöerna går att urskilja på kartor redan 1764 kan vissa hus vara äldre. Här finns en välbevarad timrad parstuga från 1800-talets början och norr om parstugan står en ålderdomlig timrad bod från samma tid. På högra sidan om infarten till fastigheten står en hölada från slutet av 1800-talet, denna står numera inom gränsen för grannfastigheten men tillhör skogvaktartorpet (bostadshus och hölada finns på skifteskartan 1850). Ett nytt bostadshus i gammal stil har på senare tid uppförts intill den gamla parstugan.

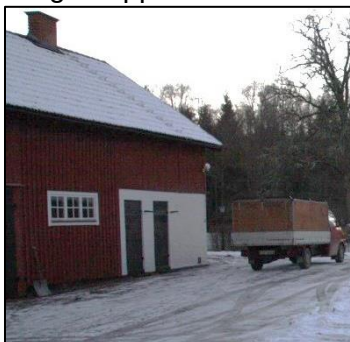

Visteby 6:3. Parstugan i mitten med sentida bostadshus på vänster sida och en gammal bod framför till höger. I förgrunden till höger syns höladan som nu ligger inom Visteby 6:2.

Höladan som nu ligger inom Visteby 6:2.

På åns västra sida och mitt i området ligger en avstyckad jordbruksfastighet som idag heter Visteby 5:15 men som tidigare utgjorde stamhemmanet Visteby 1:1 med en gårdsmiljö som troligen haft samma läge sedan 1775 och som utgjorde den norra kvarngården. Gården är områdets mest kompletta och välbevarade bebyggelsemiljö med mycket höga kulturhistoriska värden. Det timrade bostadshuset är från 1901 men ett äldre bostadshus stod tidigare på tvättstugans plats enligt karta från 1850, och ladugårdens äldsta delar är troligen uppförda 1775. Ett bryggeri har tidigare legat intill gården.

Bebyggelsen på Visteby 5:15: Till vänster tvättstuga och garage byggt 1946-47, i mitten bostadshus från 1901 och en timrad byggnad från andra hälften av 1800-talet som enligt bebyggelseinventeringen 1982 är ett vagnslider men som byggts om till andra funktioner. Till höger en ladugård med loge/foderlada närmast i bild, båda uppförda 1919 men ladugården består delvis av äldre grundmurar med årtal 1775 inristat. I miljön ingår också en stor vedbod från första hälften av 1900-talet. På samma plats som vagnslider/drängstuga och ladugård/loge finns på skifteskartan 1850 en vinkelbyggnad med samma utbredning, åtminstone ladugården var en del av denna byggnad.

Drängstugan uppges av fastighetsägarna vara byggd 1875, ursprungligen var hälften drängstuga hälften vagnslider. Den utpekade mälterigrunden på tomten är cirka 8x13 m (NNO-SSV), omgärdad av 0,3-1,3 m h stenmur, 0,5-1,5 m bred. Lägst, smalast och med öppning åt SSV. I anslutning till detta växer humle årligen. Såväl den NNÖ som den VNV grundmuren utgör delar av längre stenmurar.

En liten väg kantad av stenmurar och gamla lövträd leder ner till ån mellan de båda fastigheterna Visteby 5:15 och 6:3. Vägen med sina stenmurar tillsammans med övriga stenmurar i närheten av ån tillför stora upplevelsevärden till miljön och har ett stort värde för möjligheten att kunna tolka och förstå hur tidigare bebyggelse med kvarnar och andra funktioner var arrangerade. De gamla jordbruksfastigheterna har under 1900-talets senare

del styckats upp i mindre tomter som bebyggts med villor, ett rödfärgad trähus på Visteby 5:16 och en typisk sjuttiotalsvilla med fasader av tegel och puts på Visteby 9:2.

Norr om den södra bron ligger den södra **Kvarngården** (Visteby 5:9). Enligt bebyggelseinventeringen 1982 är huset uppfört omkring 1800 vilket bekräftas av skifteskartan från 1850 på vilken det finns ett hus med samma form på platsen. Huset är ombyggt 1890 då sannolikt de rombformade vindsfönstren tillkom och huset fick sin nuvarande form med halvvalmat tak. En liten timmerstuga ligger kvar nära ån, enligt uppgift från boende en **bagarstuga**, medan bebyggelseinventeringen 1982 anger funktionen **brygghus**. Vid platsbesök bedöms bagarstuga vara korrekt, men huset kan förstås ha haft båda funktionerna. Även denna byggnad syns på skifteskartan och är alltså äldre än 1850. Ladugården ligger på Visteby 5:20 som avstyckats från Visteby 5:9. Den är från 1911 enligt bebyggelseinventeringen och har bibehållit sin karaktär från den tiden. Sådana ekonomibyggnader börjar försvinna mer och mer och har därför ett betydande värde i miljön.

Bostadshuset på Visteby 5:9, till höger i bakgrunden bagarstugan/brygghuset.

Vid Kvarngården bedrevs såg- och kvarnrörelse fram till 1930-talet. Visteby 5:9 var enligt inv. kvarngård och bränneri, men varken kvarnhus eller bränneribyggnad fanns kvar vid den tidigare inventeringen. Visteby 5:9 har ett högt kulturhistoriskt värde genom den långa traditionen som kvarngård. Även om ett flertal byggnader kopplade till kvarndriften och andra funktioner saknas idag, ger talrika bevarade stengrunder samt äldre kartor information om hur platsen tidigare sett ut.

Väster om Kvarnhuset ligger ett ljusgrått trähus, den före detta **Handelsboden** (Visteby 4:2). Verksamheten lades ner 1959 och byggnaden används nu bostadshus. Enligt bebyggelseinventeringen 1982 flyttades huset hit från sin ursprungliga plats i Visteby på 1850-talet, och innan flytten fungerade huset som trumslagarboställe. Bostadshuset sägs vara påbyggt 1909 till nuvarande utseende men karaktären är mer 1870-1880. Husets äldsta delar kan inte vara så mycket äldre än så då bebyggelse på platsen saknas på skifteskartan från 1850. Nedanför handelsboden, på en avsats mot ån, ska enligt boende på Visteby 5:9 ett bränneri legat. Mängder av humle lär växa upp här varje vår. Vid besiktningstillfället kunde ingen grund ses i de täta snåren.

Visteby 4:2, ett före detta trumslagarboställe i Visteby, som flyttats till Visteby kvarnby vid mitten av 1800-talet och därefter fungerat som handelsbod. Byggnaden till höger är enligt bebyggelseinventeringen 1982 ett uthus från 1870-1900. Högt kulturhistoriskt värde genom två byggnader med välbevarad karaktär från tiden nära efter laga skiftet 1850, samt den historiska funktionen som handelsbod /affär.

Det tidigare trumslagarbostället i Visteby, sedermera flyttat till kvarnbyn och fungerat som handelsbod.

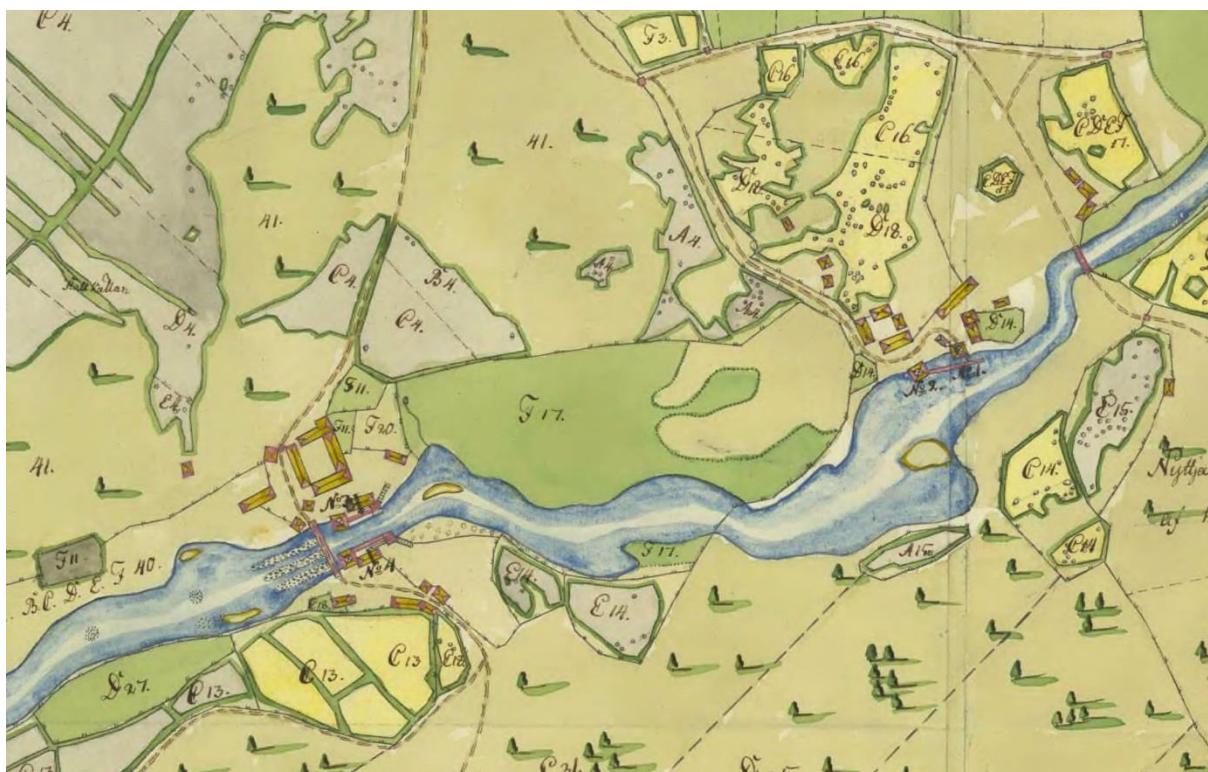
Visteby kvarn benämns *Wistaboqvern* år 1399 och *Wistebu qvarn* 1556 (Ortnamnsregistret). Visteby kvarnby karterades första gången 1687 (LSA, akt A17:106-07). Denna karta (som har felvänd norrpil) visar två kvarnplatser som var och en har tre kvarnsymboler samt ett bostadshus intill, sannolikt mjölnarbostäderna. Se figur 20. Nästa karta, 1702 (LMA, akt 03-rao-28) visar två plus två kvarnar, samt mjölnarbostäderna. Denna karta är en konceptkarta, och visar även broarna och vägarna. 1764 års storskifteskarta (LSA, akt B50.49:1), figur 21, och laga skiftet 1850 (LSA, akt B50-49:6), figur 22, är ytterst detaljerade och visar kvarnar,

byggnader, dammar, rännor, broar och vägar. Den Häradsekonomska kartan 1859-1863 (RAK, blad Rasbo J112-84-3) visar en kvarn vid det övre läget och en kvarn plus en såg vid det nedre kvarnläget. Här finns även en notering om bränneri.

Visteby kvarnby, med norra och södra kvarnarna, har lagts in med utgångspunkt från 1764 och 1850 års kartor.

Figur 20. Denna karta från 1687 (som har felvänd norrpil och alltså visar bilden upp och ner) visar två kvarnplatser som var och en har tre kvarnsymboler samt ett bostadshus intill, sannolikt mjölnarbostäderna. Akt LSA A17:106-07. © Lantmäteriet.

Figur 21. 1764 års storskifteskarta. Även här syns kvarnarna och de äldre bostadshusen. Handelsboden och skolan är ännu inte byggda/hitflyttade. Akt LSA B50.49:1. © Lantmäteriet.

Figur 22. Laga skifteskartan 1850, där de inringade husen markerar de som står kvar idag. Dessa byggnader är alltså äldre än 1850. Akt LSA B50-49:6. © Lantmäteriet.

Kulturmiljön innehåller flera fornlämningar. **Gravfältet Rasbo 447**, med cirka sex stensättningar, genomkorsas av en brukningsväg. Väster om gravfältet är höjden i stort sett borta genom täktverksamhet. Den topografiska skillnaden mellan gravfältet och ån med stränder, gör att risken för skador på gravarna vid eventuella åtgärder i ån bedöms som små. Ån är dessutom rensad och fördjupad vid flera tillfällen redan, och massor lagda längs kanterna. Gravarna är magnifika - tydliga och lätta att se och uppleva.

Gravfältet Rasbo 447 består av tydliga, välbevarade och stora gravar, med högt upplevelsevärde.

Gravar Rasbo 448:1-3. Nr 1, en hög, ligger i slutet av en moränrygg, på en terrassering mot norr. Stor försiktighet behöver iaktas vid eventuella arbeten och transporter vid ån. Det finns fler stensamlingar, eventuellt kan fler gravar finnas i anslutning till de registrerade, även risk för boplatsslämningar. Arkeologiska insatser bedöms krävas vid eventuella åtgärder. Stensättningarna 448:2-3 ligger längre bort från ån och bedöms inte ligga i riskzonen vid eventuella åtgärder i ån. Gravarna stora, tydliga och lätta att se och uppleva.

Övriga fornlämningar inom kulturmiljön (**Rasbo 399, 400, 449, 450, 451 och 610**) bedöms på grund av avstånd och terrängläge inte riskera att skadas av åtgärder i eller vid ån. Cirka 150 meter från ån ligger runstenen Rasbo 451:2, med ristningen "Ödbjörn lät uppresa stenen efter sin fader Sigbjörn. Manne ristade runorna",

En arkeologisk schaktningsövervakning har skett invid gravarna Rasbo 451:1-2 (Förundersökning, Upplandsmuseet, dnr AR-117-2014, projnr 8466), men inga fornlämningar noterades i schaktet.

Kulturrehistoriskt värde

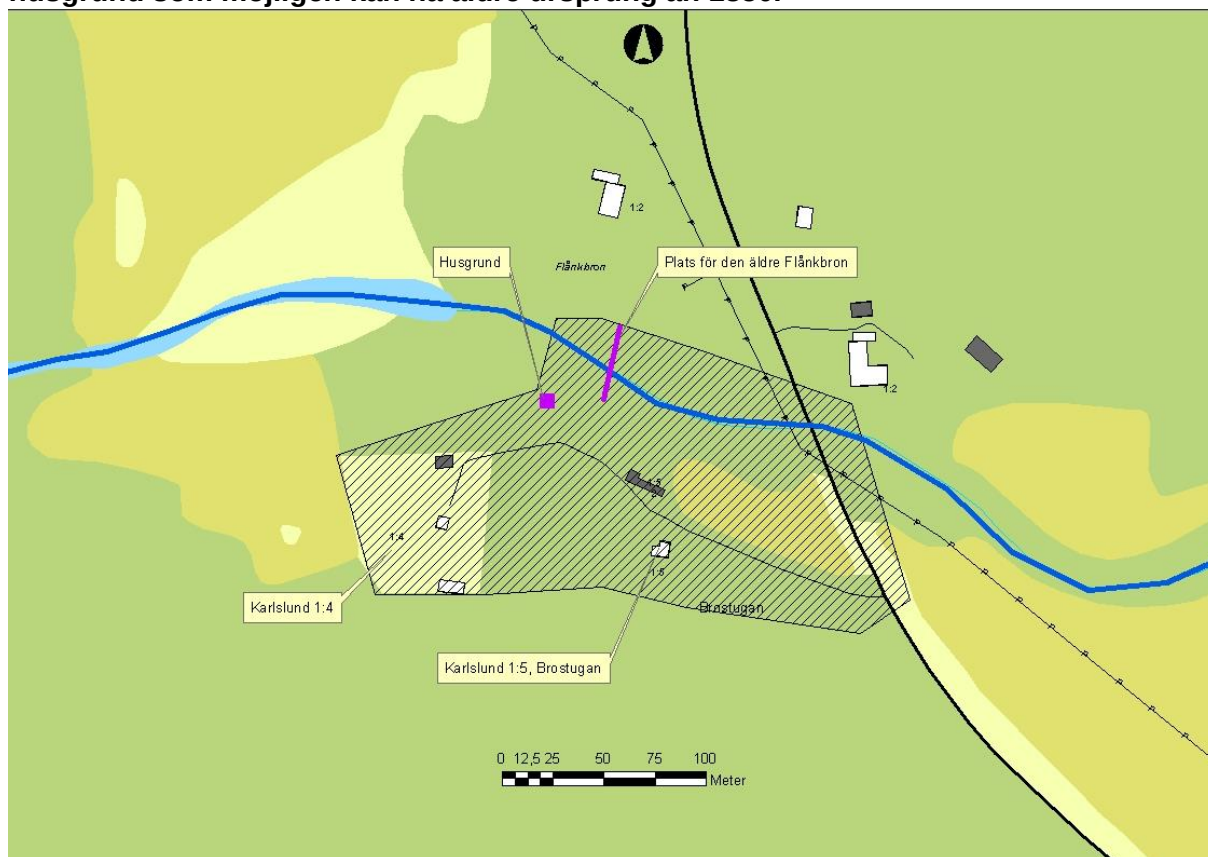
Kulturmiljöområdet har ett mycket högt värde för kulturmiljön. Vistebys kvarnar har medeltida belägg och den lilla kvarnbyn med sina två äldre kvarnlägen, två broar, soldattorp, skogvaktarbostad, handelsbod och övrig äldre och väl underhållen och värdefull bebyggelse ger, tillsammans med miljöns gravar, gravfält och runsten, en tydlig upplevelse av och förståelse för den långa tids- och platskontinuitet som präglar miljön. Kunskapsvärdet är stort och miljön innehåller flera teman och ingångar till kunskapsinhämtning och upplevelser. Den koncentrerade fornlämningsförekomsten visar på ett pedagogiskt sätt att området varit hävdad, fast bebott och av stor betydelse redan under förhistorisk tid. Sannolikt fanns här tidigare vadställen och bro, innan kvarn- och sågverksamheten inleddes. På grund av de ganska omfattande markplaneringsarbeten som skett längs ån, och de återkommande rensningarna och fördjupningarna av åfåran gör, liksom de utrivna fallen och dammarna, att intrycket av miljöns långa verksamhet som just kvarnby nu är något svårare att avläsa.

Hotbild/ Kulturrehistorisk hänsyn

Vid inventeringstillfället noterades inga vandringshinder, och ingen direkt hotbild bedöms finnas. De rensningar och fördjupningar av åfåran som skett vid flera tillfällen, senast då dämmet vid Långsjön byggdes ungefär 1950, för att de eventuella lämningar som funnits i ån och dess kanter sannolikt är förstörda längs vissa sträckor. Förutom dessa skadade partier bedöms lagskyddade fornlämningar finnas under markytan. Dessa fornlämningar förväntas bestå såväl av förhistoriska grav- och boplatsslämningar, som rester efter kvarnar, talrika byggnader, anläggningar och kulturlager från medeltid och framåt. Vid åtgärder som kräver markingrepp i eller längs åns kanter, liksom inom hela kulturmiljöområdet, riskerar därmed fornlämningar att skadas. Broarna, det strömmande vattnet, den äldre bebyggelsen och de pampiga och tydliga gravarna är viktiga att bevara för att det mycket höga kulturrehistoriska värdet för miljön som helhet ska bevaras.

Kulturmiljö 9 – Flånkbron, Brostugan

Området har värde för kulturmiljön. Äldre broövergång med en samling torp. En husgrund som möjligen kan ha äldre ursprung än 1850.

Figur 23. Kulturmiljöområde Flånkbron / Brostugan.

Id i Forssök / tillfälligt ID	Lämningsstyp	Antikvarisk bedömning
A5	Husgrund	Utredningsobjekt

Områdesbeskrivning

Området är cirka 250x80-140 m (Ö-V) stort och ligger 500 väster om Långsjöns utlopp i Visteboån. Öster om Flånkbron är strömmen tämligen strid, och ån har skarpt sluttande kanter, cirka tre meter höga, väster om bron flackar den norra åstranden ut. På 1766 års karta står noteringen "Sjöträsk" för detta sank parti (LSA B50-55:3). Det omgivande landskapet är småbrutet, med odlingsmark i de flacka partierna längs ån och i övrigt kuperad blockig/bergig skogsmark.

Inom området finns den befintliga bron, byggd av järnbalkar på betongfundament, läget för den äldre bron, två fastigheter med bostadshus (Karlslund 1:4 och 1:5), samt en **husgrund**. Bebyggelsen har inte ingått i Upplandsmuseets bebyggelseinventeringar. Norr om kulturmiljöområdet ligger öster om vägen ett vitt nybyggt hus (Brännbol 1:2) samt norr härom ett tämligen nyss hitflyttat äldre, knuttimrat, torp. Norr om miljön men väster om vägen ligger ett bostadshus byggt 1974 (Ryssbol 1:2).

Den äldsta karta som visar bron och ett torp på platsen är en geometrisk avmätning över Årby år 1640 (RA A5:165), figur 24. Torpet uppges här vara nybyggt. Med en reservation för att dessa äldsta kartor endast redovisar en husschablon och inte de enskilda byggnaderna,

passar läget för detta torp väl med det **soldattorp** som markerats på 1766 års karta (LSA B50-55:3), figur 25, och på den fastighet som i dag betecknas Karlslund 1:4. Enligt *Torp och backstugor i Rasbo* är detta platsen för Ekeby soldattorp nr 63 (Karlsson 1992, kartreferens 5). 1766 års karta visar ytterligare två torp. Det ena är ett "Soldathus", som sammanfaller väl med läget för dagens **Brostugan** (Karlslund 1:5). Här nämner Karlsson (1992, kartreferens 6) att Ekeby soldattorp möjligen var placerat här innan läget längre västerut. Vid platsbesök konstaterades att Brostugan mycket väl kan omfatta delar av ett 1700-talstorp. Huset är mycket smalt för att ha två våningar, vilket tydligt visar att det är ett gammalt hus som byggts till på höjden. Troligen fick huset sitt nuvarande utseende vid ombyggnaden 1918 som omnämns i Sveriges bebyggelse. Husets ålder går knappast att närmare bedöma utan mer ingående källstudier och byggnadsundersökning Tillbyggnaden 1918 är för den tiden typisk och har ett värde i sig.

Brostugan, Karlslund 1:5.

Det andra huset enligt 1766 års karta, figur 25, ligger väster om Brostugan, Karlslund 1:4, och var ursprungligen Ekeby soldattorp nr 63. Tillbyggnaden från 1951 talar för att det verkligen är den gamla soldattorpstugan, troligen samma stuga som 1854 befanns vara "i gott stånd" och som troligen byggdes ca 1845-46. Ekonomibyggnaden/ladugården är enligt uppgift från 1881 har genom timmerstommen och naturstensgrunden en relativt välbevarad karaktär från den tiden. Lockläktpanel kan byggnaden ha haft från början även om den nuvarande troligen är från 1900-talet. Även fogningen av grunden med cementbruk har troligen gjorts omkring mitten av 1900-talet.

Fotografierna visar det förra soldattorpet samt ekonomihuset. Karlslund 1:4.

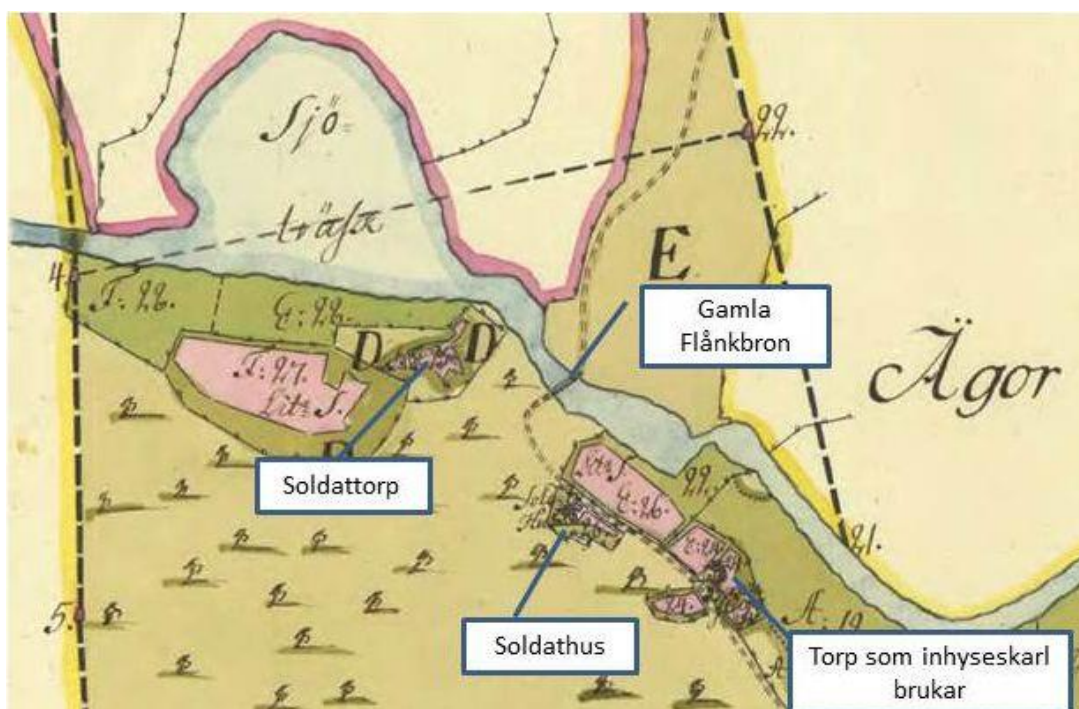
Det tredje torpet på 1766 års karta låg sydöst om de övriga, och brukades av inhyseskarlen Jan Jansson (kartakten sidan 13). Detta torp är borta i dag. På Häradsekonomska kartan 1859-1863 (blad Rasbo J112-84-3) syns en torpsymbol vid platsen, ungefär där Brostugans infartsväg (den fd landsvägen) möter den nuvarande och uträtade vägen. Vid besiktningsstillfället noterades ingen grund, men platsen omtalas som grund för Gamle Soldat Söderbergs stuga eller Gustafs, i Karlsson 1992, kartreferens 7.

Det äldre läget för Flånkbron är väster om nuvarande. Den före detta, nu uträtade, vägen syns ännu på gamla ekonomiska kartan 1952 (blad Enbyle J133-11i8d54) samt i skogsmarken närmast ån. Den förra bron är helt utriven, inga synliga fundament vid besiktningsstillfället.

Vid den före detta bronns södra fäste finns en **husgrund**. Den finns noterad som kartreferens 4 i Karlsson 1992, och uppges synas på 1862 års karta och kallas Gammel-Ekboms efter den fd soldat som kom att bli den siste boende i backstugan. Grunden är ungefär 9x4 meter (N-S) stor, och norr om den finns en källargrund, cirka 4x3 m (N-S) stor och 0,4 meter djup. Det har inom utredningens ram inte gått att säkert slå fast om bebyggelsen etablerades före eller efter 1850, och därmed den antikvariska statusen. Om grunden berörs av eventuella åtgärder föreslås fördjupade arkeologiska insatser.

Figur 24. På den geometriska avmätningen över Årby år 1640 (RA A5:165) uppges torpet vara nybyggt. Kartan visar även det äldre läget för Flånkbron. Denna kartgeneration visar bara en husschablon, och inte de enskilda byggnadernas exakta lägen, men platsen stämmer gott överens med nuvarande Karlslund 1:4. © Riksarkivet.

Figur 25. 1766 års karta visar tre torp. Längst i väster ett soldattorp, nuvarande Karlslund 1:4, i mitten ett soldathus, nu Brostugan, och längst i öster ett torp som brukades av inhyseskarlen Jan Jansson. Detta torp är borta i dag. Akt LSA B50-55:3. © Lantmäteriet.

Kulturhistoriskt värde

Kulturmiljöområdet har värde för kulturmiljön. Den lilla samling före detta soldattorp, nu bostäder, som sedan de äldsta kartorna legat invid den äldre bron kan fortfarande upplevas och den äldre historien är delvis läsbar. Den odlade marken brukas ännu längs de flacka partierna närmast ån, vilket förstärker den agrara kopplingen. Den äldre vägsträckningen och läget för den äldre bron är inte synliga för en förbipasserande, inte heller husgrunden. Den nya bron ligger inte långt från den äldre, och därför är kopplingen mellan den lilla samlingen hus och bron ännu läsbar. Viss ny bebyggelse har tillkommit, men i samma lägen i förhållande till vägen och bron som de äldre husen.

Hotbild/ Kulturhistorisk hänsyn

Inga vandringshinder kan konstateras inom kulturmiljöområdet. Det sentida (cirka 1950-tal) dämmet vid Vistebyåns utlopp från Långsjön ligger cirka 500 meter öster om Flånkbron. Husgrunden vid Brostugan kan ha en etableringsfas äldre än 1850 och därmed vara skyddad av KML.

Dammluckan vid Långsjöns utlopp i Vistebyån.

Referenser

Arkiv

Institutet för språk och folkminnen
Ortnamnsregistret (SOFI).

Riksarkivet
Medeltida brev. (SDHK).

Riksantikvarieämbetet
Fornminnesinformationssystemet, FMIS.

Samla.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut
Dammregister.

Upplandsmuseet
Byggnadsinventering 1977 i Uppsala kommun.

Bebyggelseinventering i Uppsala kommun 1982.

Kartreferenser

Lantmäterimyndighetens arkiv (LMA)
Edeby, storskifte. 1764. Akt 03-dak-48.

Edeby, laga skifte. 1858. Akt 1859 03-dak-163.

Elvgårde säteri. 1885. Akt 03-rao-219.

Elvgårde säteri och Brännbol, ägoutbyte. 1873. Akt 03-rao-206.

Frötuna, ägomätning. 1715. Akt 03-rao-221.

Frötuna, ägomätning. 1882. Akt 03-rao-218.

Gunsta och Bodarne, arealavmätning. 1877. Akt 03-fun-118.

Hallkved, geometrisk avmätning. 1691. Akt A17:130-132.

Sundby sätesgårds ägor, storskifte. 1782. Akt 03-fun-54.

Söderby, arealavmätning. 1692. Akt 03-fun-26.

Söderby, ägomätning. 1862. Akt 03-fun-109.

Visteby, arealavmätning. 1702. Akt 03-rao-28.

Lantmäteristytrelsens arkiv (LSA)

Berga, geometrisk avmätning. 1640. Akt B13-2:a5:5.

Edeby, ägodelning. 1727. Akt B13-6:1.

Edeby, laga skifte. 1848. Akt B13-6:3.

Frötuna, geometrisk avmätning. 1775. Akt B50-8:1.

Hallkved, geometrisk avmätning. 1691. Akt A17:130-132.

Marielund, laga skifte. 1912. Akt B21-28:3.

Säby, ägodelning. 1734. Akt B13-14:1.

Säby, storskifte. 1806. Akt B13-24:5.

Sävja, ägoredovisning. 1640. Akt B13-15-a5:7.

Visteby, ägomätning. 1687 Visteby. Akt A17:106-07.

Visteby, storskifte. 1764. Akt B50-49:6.

Visteby, laga skifte. 1859. Akt B50-49:6.

Årby, storskifte. 1766. Akt B50-55:3.

Rikets allmänna kartverk (RAK)

Ekonomisk karta Danmark 1951. Blad J133-11-7b68.

Ekonomisk karta Enbyle 1952. Blad J133-11i8d54.

Ekonomisk karta Funbo 1952. Blad J133-11i7c54.

Ekonomisk karta Lagga 1952. Blad J133-11i6c54.

Ekonomisk karta Marielund 1952. Blad J133-11i7d65.

Häradsekonomska kartan blad Lagga. 1901-1906. Blad J112-84-13a.

Häradsekonomska kartan blad Funbo. 1901-1906. Blad J112-84-8b.

Häradsekonomska kartan blad Rasbo. 1859-1863. Blad J112-84-3.

Häradsekonomska kartan 1859-1863. Blad Uppsala, J112-84-7.

Generalstabskartan 1867. Blad Uppsala J243-84-1.

Riksarkivet

Berga, geometrisk avmätning. 1640-1641. Akt A5:5.

Årby, geometrisk avmätning. 1640. Akt A5:165.

Litteratur

Arkeologikonsult. *Funbo - Arkeologisk förstudie, steg 1*. Rapporter från Arkeologikonsult 2009:2299.

Funbo kyrkomiljö - en kulturhistorisk analys, Uppsala kommun SBK, 2008.

Franzén, B. 2014A. *Vattenanknutna kulturmiljöer intill vattendrag i Uppsala län. Fyrisåns vattenavrinningsområde. Junkilsån*. Länsstyrelsen Uppsala län. Meddelandeserie 2014:18.

Franzén, B. 2014B. *Vattenanknutna kulturmiljöer intill vattendrag i Uppsala län. Strömaråns vattenavrinningsområde. Strömarån*. Länsstyrelsen Uppsala län. Meddelandeserie 2014:19.

Franzén, B. 2016. *Vattenanknutna kulturmiljöer intill vattendrag i Uppsala län. Sävaåns vattenavrinningsområde. Sävaån*. Länsstyrelsen Uppsala län. Meddelandeserie 2016:10.

Funbo hembygdsförening. (https://www.hembygd.se/funbo/?page_id=254).

Funbo kyrkomiljö. En kulturhistorisk analys. 2008. Uppsala kommun.

Fördjupad översiktsplan för Funbo. Antagandehandling. 2011. Uppsala kommun.

Karlsson, L-E. 1992. *Torp och backstugor i Rasbo*. Rasbo Hembygdsgille. Uppsala 1992.

KulturAqua. *System för kulturvärdesbedömning av sjöar och vattendrag*. Länsstyrelsen i Jönköpings län. Meddelanden nr 2009:46.

Kulturkorridor längs Lennabanan, Uppsala kommun KKK, 2007.

Kulturmiljöprogram. 2014. Uppsala kommun (<https://www.uppsala.se/organisation-och-styrning/dokumentinsamlingar/kulturmiljoprogram/>).

Marielund - kulturhistorisk bebyggelseinventering, Uppsala kommun KKK, 2009.

SMHI, dammregister. (<http://www.smhi.se/klimatdata/hydrologi/sjoar-och-vattendrag/ladda-ner-data-fran-svenskt-vattenarkiv-1.20127>).

Svenska kyrkan (www.svenskakyrkan.se)

Upplandsmuseet. *E4. Årsta Väst, Jälla Väst och Jälla Öst. Kulturmiljöstudie*. Upplandsmuseet 1999:09.

Fornsök - begrepp

Fornlämning - lämning efter människors verksamhet under forna tider, som tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Lämningen ska ha tillkommit före år 1850. I kulturmiljölagens andra kapitel behandlas fornlämningar. Dessa är automatiskt skyddade enligt lagen. Detta innebär att det inte krävs något myndighetsbeslut för att en fornlämning ska vara skyddad. Det innebär också att en nyupptäckt fornlämning omedelbart har ett skydd.

Bevakning - förkortning för bevakningsobjekt, används främst i de fall där lämningens status inte kunnat avgöras vid okulär besiktning, utan måste utredas vidare.

Övrig kulturhistorisk lämning - används för lämningar som enligt rådande praxis vid registreringstillfället inte utgör fornlämning men ändå anses ha ett antikvariskt intresse.

Bedömningen används även för sådana lämningstyper som vanligen inte betecknas som lämningar, till exempel Fyndplats, Plats med tradition och Fyndsamling. De lämningar som är registrerade som övriga kulturhistoriska lämningar har inte samma lagskydd som Fornlämningar (Kulturmiljölagen 1988:950).

Uppgift om - används om lämningen endast är känd via tidigare uppteckningar eller muntlig källa, men har inte återfunnits eller eftersökts.

ORDFÖRKLARINGAR

Frälsegård - den medeltida betydelsen var skattebefriad, alltså frälst från skatt. Frälsets jordegendomar kallades frälsegårdar

Skattehemman - självägande bönders hemman

Kronohemman - bönder som arrenderade mark av staten

TIDSPERIODER

Yngre stenålder ca 4000 – 1800 f. Kr

Bronsålder 1800 – 500 f. Kr Järnålder – 500 f. Kr – 1050 e. Kr

Äldre järnålder 500 f. Kr – 500 e. Kr

Yngre järnålder 500 – 1050 e. Kr

Medeltid 1050 – 1527 e. Kr

Efterreformatorisk tid från 1527 e. Kr och framåt

Senare tid 1800 - och 1900-talen

Bilaga 1. Berörda lämningar i FMIS.

Beteckning	Typ	Status
Danmark 97:1	gravfält, 12 högar, 18 stensättningar	Fornlämning
Danmark 99:1-3	Gravfält med 12 lämningar (stensättningar och en hög, runsten, hålvägar)	Fornlämning
Danmark 101:1	Runsten	Fornlämning
Funbo 37:1	Gravfält, 5 stensättningar	Fornlämning
Funbo 41:1	Trefaldighetskälla	Övrig kulturhistorisk lämning
Funbo 46:1	Runsten	Fornlämning
Funbo 56:1	Gravfält (3 rösen, 7 stensättningar)	Fornlämning
Funbo 108:1	Gravfält (hög, röse, 3 stensättningar)	Fornlämning
Funbo 123:1	Gravfält, 75 stensättningar	Fornlämning
Funbo 125:1-2	Två runda stensättningar	Fornlämning
Funbo 126:1-2	Två runda stensättningar	Fornlämning
Funbo 173:1	Stensättning	Fornlämning
Funbo 219:1	Stenvalvsbro	Bevakningsobjekt
Funbo 222:1	Runsten	Bevakningsobjekt
Rasbo 399:1	Gravfält (1 hög, 1 rest sten, 8 stensättningar)	Fornlämning
Rasbo 400:1	Stensättning	Fornlämning
Rasbo 447:1	Gravfält (6 stensättningar)	Fornlämning
Rasbo 448:1-3	1 hög, 2 stensättningar	Fornlämning
Rasbo 449:1-2	1 hög, 1 stensättningar	Fornlämning
Rasbo 450:1	Stensättning	Fornlämning
Rasbo 451:1-2	Tre stensättningar och en runsten	Fornlämning
Rasbo 610:1	Hög	Fornlämning
Rasbo 779	Källare (del av Enbyle gamla tomt)	Övrig kulturhistorisk lämning

Bilaga 2. Nyregistrerade lämningar

Beteckning	Typ	Status
A 1	Kvarnlämning	Bevakningsobjekt
A2	Enbyle gamla tomt	Övrig kulturhistorisk lämning
A3 och A4	Visteby norra och södra kvarnar med bebyggelse	Övrig kulturhistorisk lämning
A5	Husgrund	Utredningsobjekt